

MIO-P MEEQQAT INUUSUTTULLU PILLUGIT ILISIMASAI

NALUNAARUSIAT MISISSUINERILLU 2004-2014

MIO'S VIDEN OM BØRN OG UNGE

RAPPORTER OG UNDERSØGELSER 2004-2014

ALLAASERINNITTUT TEKST
CLARA KLINT JENTZSCH

AAQQUSSUISUT REDAKTION
TRINE NØRBY OLESEN

NUTSERISQQ OVERSÆTTER
BULA LARSEN

SAQAANI ASSEQ FORSIDE FOTO
JØRGEN CHEMNITZ

ILIOQQAASQQ GRAFIK
NUI SI GRAFIK

4 AALLAQQAASIUT

6 INOOQATIGIINNI AJORNARTORSIUTIT

- 6 Ilaqtariinni angerlarsimaffullu avataani nakuuserneq
- 8 Ilaquttat akornanni atornerluineq
- 9 Kinguaassiuutitigut innarliineq
- 10 Meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik aammalu isertitsivimittunik angajoqqaallit
- 11 Meeqqat inuusuttullu pinerlussimasut
- 12 Meeqqat sumiginnakkat
- 12 Meeqqat inissitat
- 14 Inuusuttut inoqatinut ajornartorsiutit pillugit ilisimasaat isummernerallu

15 ILINNIAGAQRNEQ

- 15 Meeqqat sulii atualinngitsut
- 17 Meeqqat atuarfiat
- 18 Meeqqat atuarfianniitilluni kingornalu atuarunnaartarneq

19 PEQQISSUSEQ

- 19 Peqqissutsikkut imminut naliliivigineq
- 20 Imigassaq tupatornerlu
- 21 Ikiaroorartut
- 22 Timimik atuinnginneq
- 23 Oqimaappallaarneq pualavallaarnerlu
- 23 Tarnikkut peqqissuseq
- 24 Meeqqat inuusuttullu akornanni imminut toqorusuttarneq

27 INUUNERISSUSEQ

- 27 Meeqqap inersimasullu akornanni ilisarimasagaqatigiinneq
- 28 Ikinngutit kiserliornerlu
- 29 Nikassaasarneq
- 30 Inuunerissutsikkut imminut naliliivigineq

31 MEEQQAT PIITSUUTITAASUT

33 MEEQQAT INUUSUTTULLU INNARLUUTILLIT

34 MISISSUINERIT PINGAARNERIT

37 OQAATSIT ISSUAQQISSAAKKANUT ALLATTORSIMAFFIK

38 INNERSUUSIFFISSAT

4 INDLEDNING

6 SOCIALOMRÅDET

- 6 Vold i og udenfor familien
- 8 Misbrug i familien
- 9 Seksuelle overgreb
- 10 Børn og unge med domfældte og indsatte forældre
- 11 Kriminelle børn og unge
- 12 Omsorgssvigtede børn
- 12 Anbragte børn
- 14 Unges viden om og holdning til sociale problemer

15 UDDANNELSE

- 15 Førskoleområdet
- 17 Folkeskolen
- 18 Frafald under og efter folkeskolen

19 SUNDHED

- 19 Selvvurderet helbred
- 20 Alkohol og rygning
- 21 Euforiserende stoffer
- 22 Fysisk inaktivitet
- 23 Overvægt og fedme
- 23 Psykisk helbred
- 24 Selvmordsadfærd blandt børn og unge

27 TRIVSEL

- 27 Fortrolighed mellem barn og voksen
- 28 Venner og ensomhed
- 29 Mobning
- 30 Selvvurderet trivsel

31 BØRNEFATTIGDOM

33 BØRN OG UNGE MED HANDICAP

34 CENTRALE UNDERSØGELSER

37 NOTER TIL CITATER

38 REFERENCER

Meeqqat Inuusuttullu Oqaloqatigiinnittarfiata – MIO-p inatsisikut tunngavigisaq malillugu Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasat paasisutissallu ingerlateqqittassavai.¹ Ukiuni kingulliunerusuni Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inuunerissusaat, peqqinnerat atugarisaallu pillugit misissuinerit inernerinik saqqummiisoqartarsimavoq. MIO-p misissuisi-manerit pingaarnersai saqqummersitami uani ilannguppai, taamaalillutik meeqqanik inuusuttunillu sullissisartut allallu soqutigisallit sammisamut ilisimasanik pioreersunik misissuisinnaaqullugit. Pingaarnersiunerup aallaavigaa (soorlu MIO-p suliaasa allat aamma tamanna aallaavigaata) Naalagaaffiit Peqatigiivisa Meeqqap pisinnaatitaaffii pillugit isumaqatigiissutaat (kingorna Meeqqat pillugit Isumaqatigiissut) taannalu aallaavigalugu artikelinut ingerlaavartumik innersuussisoqartassaaq.

Pingaarnersiunerimi saqqummersitat Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu pillugit ataatsimik arlalinnilluunniit sammisanik imaqartut ilanngunneqarput. Aalajangersimasunik suliaasinik suliniutinillu misissuinerit naliliinerillu ilanngunneqanngillat. Misissuinerit tamarmik piffissami 2004-miit 2014-mut saqqummersinneqarsimapput, taamaattumillu angusat nutaat kisimik saqqummiunneqassapput. MIO-p siunertaraa pingaarnersiuisarnerup siumut sammisumik nutaanik ilaartortalernissaa, aamma immikkut itumik misissuinerit naliliinerillu piffissaq sivisunerusoq eqqarsaatigalugu ilannguttalernissaat.

Pingaarnersiuneq qulequttanut arfinilinnut immikkoortinneqarpoq: *Inunnik isumaginnineq, Ilinniartitaaneq, Peqqissuseq, Inuunerissuseq, Meeqqat piitsuutitaasut aammalu Meeqqat inuusuttullu innarluutillit*. Immikkoortiterinerup siunertarivaa atuartussap sammisaaq aalajangersimasoq pillugu ilisimasat paasisaqarfigerusukkunigit immikkoortoq ataasiinnaq arlallilluunniit sapernaatumik atuarsinnaaniassammagit. Sammisalli immikkoortivissorneqarsinnaanngillat, imminnut ilapittuutuaramik tapertariittarlutillu.

Sammisani assigiinngitsuni misissuinerit nalunaarusiallu nalequttut ingerlaavartumik innersuunneqartarput. Misissuinerit nalunaarusiallu annerit ilaat sammisanut assigiinngitsorpassuarnut taputartuuttunik ilisimasanik aallerfissaapput. HBSC-imit misissuinerit ukiuneersut 1994, 1998, 2002, 2006 aamma 2010, Inuusuttut inuunerissusaannik misissuinerit 2004-mit aamma 2011-mit, aammalu 0-14-inik ukiullit Kalaallit Nunaanni inuunerissusaannik 2008-meersoq, tamarmik meeqqat inuusuttullu inuunerissusaannik misissuinerit inernerinik ilisimasanillu ata-

Meeqqat Inuusuttullu Oqaloqatigiinnittarfiat – MIO skal, ifølge lovgrundlaget som børnerettighedsinstitutionen bygger på, formidle viden og information om børn og unge i Grønland.¹ Der er de seneste år udgivet en del undersøgelser, som belyser børn og unges trivsel, sundhed og vilkår i Grønland. MIO har samlet en væsentlig del af disse undersøgelser i dette overblik, således at fagpersoner og andre interesserede kan orientere sig i den eksisterende viden på området. Overblikket tager, ligesom MIO's resterende arbejde, udgangspunkt i FN's konvention om barnets rettigheder (herefter Børnekonventionen) og der refereres derfor løbende til artikler fra denne.

I dette overblik inddrages publikationer, der behandler et eller flere temaer om børn og unge i Grønland. Undersøgelser og evalueringer af konkrete indsatser, tiltag eller projekter er således ikke medtaget. Desuden er samtlige undersøgelser udgivet indenfor perioden 2004-2014 og det er således kun nyere resultater, som præsenteres. Det er MIO's hensigt at opdatere overblikket fremadrettet og inddrage mere specifikke undersøgelser samt evalueringer på længere sigt.

Overblikket er inddelt i seks overordnede temaer: *Socialområdet, Uddannelse, Sundhed, Trivsel, Børnefattigdom* samt *Børn og unge med handicap*. Hensigten med inddelingen er, at læseren kan læse et eller flere afsnit uafhængigt af hinanden, således at viden om et givent område er nemt tilgængeligt. Temaerne kan dog aldrig adskilles fuldstændig, men vil altid overlape og supplere hinanden.

Under de forskellige temaer refereres relevante undersøgelser og rapporter løbende. Nogle større undersøgelser og rapporter bidrager med viden på tværs af mange forskellige temaer. HBSC-undersøgelserne fra 1994, 1998, 2002, 2006 og 2010, Unges Trivsel Undersøgelserne fra 2004 og 2011 samt undersøgelsen 0-14-åriges trivsel i Grønland fra 2008, indeholder alle resultater og viden om børn og unges trivsel i et bredt perspektiv. Dette overblik bygger særligt på fem rapporter, som tager udgangspunkt i de nyeste af disse undersøgelser. Disse rapporter er *"Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006"* (herefter *"HBSC-undersøgelsen 2006"*),

¹ MIO-p siunertaraa suliaasaalu Meeqqat illersuisuat aamma Meeqqat pillugit Siunnersuisoqatigiit pillugit Inatsisartut inatsisaanni nr. 11, 22. november 2011-meersumi allaqqapput.

¹ MIO's formål og arbejdsopgaver står beskrevet i Inatsisartutlov nr. 11 af 22. november 2011 om Børnetalesmand og Børneråd.

simut isigalugit imaqarput. Pingaarnersiui neq una immikkut ittu-
mik tallimanik nalunaarusianik tunngaveqarpoq, taakku misis-
suinerit nutaanersaat aallaavigaat. Nalunaarusiat pineqartut tas-
saapput ”Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour
in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i
2006” (Matuma kingorna ”HBSC-undersøgelsen 2006”), ”Fol-
kesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC Greenland
undersøgelsen 2010” (matuma kingorna ”HBSC-undersøgelsen
2010”), ”Unge trivsel i Grønland 2004”, ”Inuusuttu neq nalo-
ninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugaris-
saar neq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit ako-
nanni 2011-mi misissuisitsineq” (matuma kingorna ”Inuusuttu-
neq nalorninartulik 2011”) taavalu ”Kalaallit Nunaanni Meeqqat
– Meeqqat 0-imiit 14-it Ilanngullugit Ukiullit Ilaqutariillu Atu-
garissaarnerannik Misissuineq” (Matuma kingorna ”Kalaallit
Nunaanni Meeqqat”). Nalunaarusiat pingaarnersiui nerup nagga-
taani naatumik allaaserineqarsimapput.²

MIO-p pingaarnersiui ner migut neriutiga s sullissisartut allallu
soqutigisallit taamaasillutik Kalaallit Nunaanni meeqqanik
inuusuttunillu ilisimasanut pioreersunut pingaarnersiui neq ator-
lugu paasiniaasarumaartut, aammattaaq suliaqarfiit maannak-
korpiaq ilisimasaqarfuallaanngitsut ilisimasassartaannik piler-
sitsiortorumaarnissaat kissaatigalugu.

”Folkesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC
Greenland undersøgelsen 2010” (herefter ”HBSC-un-
dersøgelsen 2010”), ”Unge trivsel i Grønland 2004”,
”Det svære ungdomsliv. Unge trivsel i Grønland 2011 –
en undersøgelse blandt de ældste folkeskoleelever” (her-
efter ”Unge trivsel i Grønland 2011”) samt ”Børn i
Grønland – en kortlægning af 0-14 årige børns og fami-
liers trivsel” (Herefter ”Børn i Grønland”). Rapporterne
er kort beskrevet bagerst i overblikket.

Med dette overblik er det MIO’s håb, at fagpersoner og
andre interesserede vil orientere sig i den eksisterende vi-
den om børn og unge i Grønland, samt producere ny vi-
den på de områder, hvor der på nuværende tidspunkt fore-
lægger begrænset viden.

² Nalunaarusiat arllallit kalaallisut nutserneqarnikuunngillat taamaammallu
taakkununga naleqqiussaartoqaraangat danskisut imal. tuluttut aqqa
atorneqartassaaq.

Tulliuttumi meeqqat inooqatigiinni ajornartorsiutaannik ilisimasat saqqummiunneqassapput. Immikkoortumi inooqatigiinni ajornartorsiutit makku sammineqassapput: Ilaqutariinni nakuusernarneq, ilaqutariinni atornerluineq, kinguaassiutitigut innarliineq, meeqqat inuusuttullu pinerluttartut aamma inuusuttut inooqatigiinni ajornartorsiutit pillugit ilisimasaat, taakkunungalu isummeneri. Aamma meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik aammalu isertitsivimmiittunik angajoqqaallit, sumiginnaasarneq, meeqqallu inissinneqarsimasut pillugit ilisimasat pioreersut saqqummiunneqarput. Immikkoortoq Meeqqat pillugit Isumaqatigiissutip **artikelianit 19-imit allaaveqarpoq, tassani allaqqavoq meeqqat timikkut tarnikkullu nakuusernermut, naalliutsitaanermut atornerlunneqarnermullu, ilaatigut kinguaassiutitigut innarlerneqarnermut illersorneqarnissaminnut pisinnaatitaaffeqarput.** Tamakku saniatigut immikkoortumi meeqqat inissitat eqqartuiffigineqarput, taamatullu aamma **Meeqqanut Isumaqatigiissutip artikelianut 20-mut attavilerneqarpoq, tassani meeqqat ilaqtaminnit avissaar-titaasimasut tamarmik naalagaaffimmit immikkut ittumik illersorneqarnissaminnik ikiorserneqarnissaminnillu pisinnaatitaaffeqartut allaqqammat.**

ILAQUTARIINNI ANGERLARSIMAFFIULLU AVATAANI NAKUSERNEQ

”Inersimasut ilikkartariaqarpaat nakuuserneq aaqqiiniarnerunngimmat eqqortoq, aamma allarpassuit tamanna paasisariaqarpaat.”

Meeqqat atuarfianni atuartoq¹

Kalaallit Nunaanni nakuuserneq ajornartorsiutaavoq annertoq. Innuttaasut akornanni misissuinermit kingullermit paasineqarpoq innuttaasut katillugit 59 %-ii inersimasuutillutik nakuuserfigineqarsimasut imaluunniit piffissap ilaani nakuuserfigineqarnissaminnik soorasaarneqarsimasut (Bjerregaard og Aidt 2010). Tamassuma paasinarsitippaa meerarpassuit inuusuttorpasuiullu timikkut nakuuserfigineqartarnerat imaluunniit allat timikkut nakuuserfigineqarnerannik misigitinneqartartut, tamannalu nakuusernarneq pillugu misissuisimanerup ataani taaneqartup uppernarsisippaa. Timikkut imaluunniit tarnikkut toqqaannartumik nakuuserfigitinneq imaluunniit allat nakuusernerannut isiginnittuusimaneq inuunerup sinnerani sakkortuumik kinguneqarsinnaapput (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Nalunaarusiami *”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011”* meeqqat atuarfianni atuartut angajullit namminneq akissutaanni ilaqutariit iluanni nakuusernarneq paasinarsarneqarpoq (Pedersen og

I det følgende præsenteres et overblik over den nuværende viden om børns vilkår på socialområdet. I afsnittet behandles sociale problemer som vold i familien, misbrug i familien, seksuelle overgreb, kriminelle børn og unge samt unges viden om og holdning til disse sociale problemer. Desuden præsenteres eksisterende viden om børn af domfældte og indsatte forældre, omsorgssvigt og anbragte børn. Afsnittet udspringer således af **artikel 19 i Børnekonventionen, hvoraf det fremgår, at børn har ret til beskyttelse mod alle former for fysisk eller psykisk vold, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuelt misbrug.** Derudover omhandler dette afsnit anbragte børn og knytter således også an til **artikel 20 i Børnekonventionen, som beskriver, at alle børn, der er afskåret fra deres familiemæssige omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.**

VOLD I OG UDEFOR FAMILIEN

”Voksne mennesker skal lære, at vold ikke er den rigtige udvej og en masse andre bør også få det at vide.”

Folkeskoleelev¹

Vold er et omfattende problem i Grønland. Den seneste befolkningsundersøgelse har vist, at i alt 59 % af befolkningen har været udsat for vold eller trusler om vold på et tidspunkt i deres voksne liv (Bjerregaard og Aidt 2010). Dette peger i retning af, at mange børn og unge udsættes for eller bevidner fysisk vold, hvilket nedenstående undersøgelser på området også vidner om. At være udsat for fysisk eller psykisk vold enten direkte eller som vidne, kan få alvorlige konsekvenser resten af livet (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Rapporten *”Unge trivsel i Grønland 2011”* belyser fysisk vold i familien ud fra ældre folkeskoleelevers egne besvarelser (Pedersen og Bjerregaard 2012). Undersøgelsen viser, at én ud af seks unge har oplevet fysisk vold på egen krop fra mindst en forælder og at én ud af ti har oplevet grov fysisk vold på egen krop fra mindst en af foræl-

Bjerregaard 2012). Misissuinerup takutippaa inuusuttut arfiniliugaangata ataatsip nammineq timimigut angajoqqaaminit minnerpaamik ataatsimit nakuuserfigineqartarsimasooq, aammalu inuusuttut quliugaangata ataatsip nammineq timimigut angajoqqaaminit minnerpaamik ataatsimit sakkortuumik nakuuserfigineqartarsimasooq. Kiisalu misissuinermit taakkartorneqarpoq nivarsiaqqat procentikkaarlugu amerliartuinnartut timimikkut nakuuserfigineqartarsimasooq imaluunniit angerlarsimaffimmi nakuusernermik imaluunniit aaqqiagiinnginnermik misigisaqartartuusut. Aamma ilaqutariinni nakuuserneq, meeqqallu ilaqutariinni pissakilliorlutik inuunerannut attavik takuneqarsinnaavoq, tassami meeqqat ilaqutariinni pissakilliornerpaaniittut timikkut nakuusernermik annertunerusumik misigisaqarsimapput (Pedersen og Bjerregaard 2012).

"*Unge trivsel i Grønland 2004*" aammalu "*Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011*"-mi nalunaarusiat takutippaat angerlarsimaffinni tarnikkut nakuusertoqarlunilu ajortisaarisooqartartoq.³ 2011-mi nivarsiaqqat 24,8 %-iisa aamma nukappiaqqat 12,1 %-iisa oqaluttuaraat angerlarsimaffimmi aaqqiagiinngittoqarnermut atatillugu naveersissimallutik imaluunniit asissorneqartarsimallutik. Misissuinerup takutippaataaq nivarsiaqqat nukappiaqqallu angerlarsimaffimmi aaqqiagiinngittarnernut misigisartagaat assigiinneqisut. Nukappiaqqat akornanni 2004-mi misissuinerup kingorna naveersissimasut asissorneqartartullu ikileriangaatsiarsimapput, nivarsiaqqalli 23,4 %-iisa tamanna taakkartorsimavaat. Nivarsiaqqani misigisartakkat allanngorsimannigillat (25,6 %-iupput 2004-mi). 2011-mi nivarsiaqqat 5,6 %-iisa nukappiaqqallu 2,8 %-iisa taakkartorpaat ilaqutariinni aaqqiagiinnginnermut atatillugu nakuuserfigineqarnissamik qunusaarneqarsimallutik. Tamanna nivarsiaqqani nakuuserfigineqarnissamik qunusaarinnermut atatillugu affarmik ikileriarnervoq, 2004-mi (11,2 %) misissuinnermut sanilliullugu. Nukappiaqqat akornanni naatsorsueqqissaarinnermut taamak annertutigisumik 2004-mi 2011-mut allanngortoqarsimannigilaq. (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Nalunaarusiap "*Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011*" takutippaa ukiuni kingulliunerusuni inuusuttut quliugaangata ataaseq anaaminik sakkortuumik timikkut nakuuserfigineqartumut misigitaasarsimasooq (Pedersen og Bjerregaard 2012). Nalunaarusiami "*Kalaallit Nunaanni Meeqqat*" atuarneqarsinnaavoq anaanat apersorneqartut 16 %-ii aapparissaminnit timimikkut nakuuserfigineqartarsimasooq (Christensen m.fl. 2008).

drene. Desuden viser undersøgelsen, at procentvis flere piger udsættes for eller er vidne til fysisk vold og konflikter i hjemmet. Der ses ligeledes en sammenhæng mellem vold i familien og børnenes oplevelse af familiens ressourcer, således at børn der oplever familien som mindst velhavende i højere grad har været udsat for fysisk vold (Pedersen og Bjerregaard 2012).

"*Unge trivsel i Grønland 2004*" og "*Unge trivsel i Grønland 2011*" belyser psykisk vold ud fra konflikter i hjemmet og mobning.² I 2011 angav 24,8 % piger og 12,1 % drenge, at de var blevet skældt ud eller hånet i forbindelse med konflikter i hjemmet. Undersøgelsen viste således en markant forskel på piger og drenges oplevelse af konflikter i hjemmet på dette område. Blandt drengene var der siden undersøgelsen i 2004 sket et markant fald i andelen, der havde oplevet at blive skældt ud og hånet, hvor 23,4 % havde angivet dette. Blandt pigerne var andelen uændret (25,6 % i 2004). I 2011 angav 5,6 % af pigerne og 2,8 % af drengene, at de var blevet truet med vold i forbindelse med konflikter i hjemmet. Dette er en halvering i forekomsten af trusler om vold blandt pigerne sammenlignet med undersøgelsen i 2004 (11,2 %). Blandt drengene var der ikke sket en statistisk signifikant ændring fra 2004 til 2011. (Pedersen og Bjerregaard 2012).

"*Unge trivsel i Grønland 2011*" viser ligeledes, at én ud af ti unge har været vidne til grov fysisk vold mod mor inden for det seneste år (Pedersen og Bjerregaard 2012). I "*Børn i Grønland*" fandt man, at 16 % af de interviewede mødre har været udsat for fysisk vold fra deres partner (Christensen m.fl. 2008).

Samlet viser undersøgelserne, at mange børn vokser op med fysisk vold i hjemmet, mens hyppigheden af vold uden for familien, for eksempel i skolen, er mindre belyst. "*Unge trivsel i Grønland 2011*" viser, at én ud af fire børn har oplevet fysisk vold udenfor familien og at én ud af seks børn bekymrer sig om at blive udsat for vold, procentvis flere piger end drenge (Pedersen og Bjerregaard 2012). Desuden anslår "*HBSC-undersøgelsen 2010*", at én ud af fire børn har været oppe at slås indenfor det seneste år, flere drenge end piger (Nielsen og Bjerregaard 2011).

3 Immikkoortumi uani ilaqutariinni aaqqiagiinngittarneq eqqartorneqarpoq. Ajortisaarineq ilanngunneqannigilaq, tamanna qulequttami "Inuunerissuseq"-mi immikkut sammeneqarmat.

2 I dette afsnit præsenteres resultaterne for konflikter i hjemmet. Mobning udelades, da dette emne præsenteres i et særskilt afsnit under det overordnede emne "Trivsel".

Ataatsimut isigalugu misissuinerit takutippaat meerarpassuit angerlarsimaffimminni nakuusernermik misigisaqartarlutik all-artortuusut, ilaqutariilli avataanni nakuusernerup akulikissusaa annikinnerusumik qaammarsaavigineqarpoq. Nalunaarusiami "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011" atuarneqarsinnaavoq meeqqat sisamaagaangata ataaseq ilaqutariit avataanni timimik-kut nakuuserfigineqartarsimasut, meeqqallu arfiniliugaangata meeraq ataaseq nakuuserfigitinneqarnissamut siorasartoq, procentikkaarlugu niviarsiaqqat nukappiaqaniit amerlanerusut taamallutik (Pedersen og Bjerregaard 2012). Aammattaaq "HBCS-undersøgelsen 2010", takutippaa meeqqat sisamaagaangata ataaseq ukiup ataatsip ingerlanerani paannittarsimasoq, nukappiaqqat amerlanerullutik niviarsiaqqanit (Niclasen og Bjerregaard 2011).

ILAQUTTAT AKORNANNI ATORNERLUINEQ

"Angajoqqaavi qaatuttariaqalerput meerartillu paarilluarlugu. Imigassartorunnaarlutik meeqqamullu pitsaanerpaaq kisiat eqqarsaatigilerlugu."

Meeqqat atuarfianni atuartoq¹¹

Innuttaasut inersimasut misissuiffigineranni kingullermi paasinarpog inoqutigiinni meerartalinni katillugit 42 %-ini ataatsimik arlariinnilluunniit atornerluisoqartoq (Bjerregaard 2010). Misissuinerit arlallit takutippaat imigassaq atornerlunneqarnerpaaju-soq, hashimik pinnguaatinik spilunik atornerluinerit tulleralugit (Bjerregaard 2010, Pedersen og Bjerregaard 2012). Tassalu Kalaallit Nunaanni meerarparujussuit inuusuttorpassuillu ilaqutariinni arlaatigut ataatsimik arlalinnilluunniit atornerluinermik sunnigaaqqapput.

Nalunaarusiami "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011" atuarfimi atuartut affaasa ilaqutariinni qanigisani ataatsimik arlalinnilluunniit atornerluisoqartoq oqaatigaat. Misissuinerup aamma tikkuussiffigaa nunap immikkoortuini assigiinngitsuni ilaqutariinni atornerluinerit assigiinngissuteqartuusut. Inuusuttut imigassamik atornerluinermik misigisaqarnerpaat Tunumiupput, Kitaatali Qeqqani inuusuttut amerlasuut hashimik spilernermillu atornerluisoqarneranik nalunaaruteqarlutik (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Misissuinermi tassani aamma erserpoq inuusuttut pingasuugaangata ataaseq ilaqutariinni qanigisani imigassamik atornerluineq misigisimagaat, tallimaagaangatalu ataaseq angajoqqaaminnit imigassamik atornerluisoqartoq misigisimagaat. Aamma sisamaasunit pingasut oqaluttuaraat imigassamik atornerluisoqarnermi toqqissisimanninneq misigisarlugu (Pedersen og Bjerregaard

MISBRUG I FAMILIEN

"Deres forældre bør tage sig sammen og passe barnet ordentligt. Lade være med at drikke alkohol og i stedet kun tænke på, hvad der er bedst for barnet."

Folkeskoleelev¹¹

Den seneste befolkningsundersøgelse blandt voksne viste, at der var en eller flere former for misbrug i 42 % af alle husstande med børn (Bjerregaard 2010). Flere undersøgelser peger på, at den hyppigste form for misbrug er alkoholmisbrug efterfulgt af hashmisbrug og spilleafhængighed (Bjerregaard 2010, Pedersen og Bjerregaard 2012). Der er således en stor gruppe af børn og unge i Grønland, som er berørt af en eller flere former for misbrug i familien.

I "Unge trivsel i Grønland 2011" angiver halvdelen af de adspurgte folkeskoleelever en eller flere former for misbrug i den nærmeste familie. Undersøgelsen peger desuden på regionale forskelle i forhold til misbrug i familien. Antallet af unge der oplever alkoholmisbrug er størst i Østgrønland, hvorimod en større andel af unge rapporterer om hashmisbrug og spilleafhængighed i Midt-Vestgrønland (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Samme undersøgelse viser, at én ud af tre unge har oplevet alkoholmisbrug i den nærmeste familie og hver femte har oplevet alkoholmisbrug hos deres forældre. Desuden angiver tre ud af fire af disse unge, at de har følt sig utrygge i forbindelse med alkoholmisbruget (Pedersen og Bjerregaard 2012). Tilsvarende fandt man i undersøgelsen

2012). Aammattaaq misissuinermi *"Kalaallit Nunaanni Meeqqat"*-mi paasineqarpoq meeqqat 30 %-iisa missaat anaanartik imaluunniit anaanamik aappaarisaa imigassamik atornerluisuusooq misigisaraat (Christensen m.fl. 2008).

Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"* paasineqarportaaq inuusuttut quliugaangata ataaseq angajoqqaat akornanni spilernermik atornerluisoqarnerannik misigisaqartartoq, taakkunanngalu pingasunit ataatsip misigisarpaa angajoqqaajusut spilernermik atornerluisarnerat ilaqutariit inuunerannut ajortumik kinguneqartartoq. Aammaattaaq missiliorneqarpoq inuusuttut tallimaagaangata ataatsip ilaqutariinni qanitani hashimik atornerluineq misigisaraat, inuusuttut quliugaata ataatsip angajoqqaamik hashimik atornerluinerat oqaatigisimallugu. Inuusuttut taakku affaasa angajoqqaamik hashimik atornerluinerannut tunngatillugu toqqissisimangittarnertik taasimavaat (Pedersen og Bjerregaard 2012). Nalunaarusiami *"Kalaallit Nunaanni Meeqqat"* paasineqarpoq meeqqat 13 %-iisa angajoqqaavisa arlaat tamarmilluunniit hashimik atornerluisuusut (Christensen m.fl. 2008).

KINGUAASSIUTITIGUT INNARLIINEQ

Ukiuni qulini kingullerni arlalinnik meeqqanik inuusuttunillu kinguaassiuutitigut innarliisarneq pillugu misissuisoqarsimavoq. Tamakku ilagaat inersimasut akornanni misissuinerit, aamma misissuinerit inuusuttut namminneq oqaluttuaannik imallit.

Nalunaarusiami *"Kuseriarnerup siaruaanneratut. Naliliinisamat paasissutissanik pissarsiniarluni misissuisitsineq – Meeqqanik kinguaassiuutitigut innarliineq pillugu innuttaasut isumaat ilisimasaallu"* paasinarpoq innuttaasut 67 %-ii meeraallutik kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimasunik ilisarimasaaqartuusut. 25 %-it namminneq kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimapput, taakkunannga 20 %-it innarlerneqaramik 15-it ataallugit ukioqarsimallutik (Pedersen il.il. 2014). Tamatumani uppernarsisinnerparput innuttaasut inersimasut akornanni 2005-2009-mi misissuinerit inernerinit inersimasut tallimaagaangata ataatsip oqaluttuarisaraa meeraalluni kinguaassiuutitigut innarligaasimalluni (Bjerregaard 2010).

Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi nukappiaqqat quliugaangata ataatsip (9,4 %) aamma niivarsiaqqat pingasuungaata ataatsip (32 %) oqaluttuaraat inersimasumik aamma/imaluunniit ukioqatiminnit kinguaassiuutitigut innarligaasimallutik, amerlanerillu innarliinertut⁴ misigisimavaat. Mi-

"Børn i Grønland", at det var ca. 30 % af børnene, der lever eller har levet med alkoholmisbrug hos moderen eller moderens samlever (Christensen m.fl. 2008).

Det fremgår desuden af *"Unge trivsel i Grønland 2011"*, at én ud af ti unge har oplevet spilleafhængighed blandt forældrene, hvoraf godt én ud af tre har oplevet, at forældrenes spilleafhængighed har haft en negativ indflydelse på familien. Desuden anslås det, at hver femte unge har oplevet hashmisbrug i den nærmeste familie, én ud af ti unge har angivet hashmisbrug blandt forældre. Halvdelen af disse unge har følt sig utrygge i forbindelse med forældrenes hashmisbrug (Pedersen og Bjerregaard 2012). I *"Børn i Grønland"* fandt man, at 13 % af børnene vokser op i en familie, hvor en eller begge forældre/samlever bruger hash (Christensen m.fl. 2008).

SEKSUELLE OVERGREB

De seneste ti år er der lavet flere undersøgelser, som forholder sig til seksuelle overgreb på børn og unge. Disse omfatter både undersøgelser blandt voksne og undersøgelser, hvor de unge selv kommer til udtryk.

Undersøgelsen *"Som ringe i vandet. Baselineundersøgelse – Befolkningens viden om og holdning til seksuelle overgreb"* viser, at 67 % af befolkningen kendte nogen, der havde været udsat for seksuelle overgreb som børn. 25 % havde selv været udsat for seksuelle overgreb, hvoraf 20 % var under 15 år, da overgrebet fandt sted (Pedersen m.fl. 2014). Dette bekræfter de tidligere fund fra befolkningsundersøgelsen blandt voksne 2005-2009, hvor hver femte angav, at de havde været udsat for seksuelle overgreb i deres barndom (Bjerregaard 2010).

I undersøgelsen *"Unge trivsel i Grønland 2011"* angav næsten én ud af ti drenge (9,4 %) og én ud af tre piger (32 %), at de har været udsat for et seksuelt overgreb af en voksen og/eller en jævnaldrende og at majoriteten har oplevet det som et overgreb.³ Undersøgelsen viser, at der ikke er sket nogen ændring i antallet af unge, der har oplevet et seksuelt overgreb, sammenlignet med under-

⁴ Kisitsisit assigiingiaaqisunik innarliinernut takussutisaapput, ataasiarluni kissaatiginagu attortissimanermit sakkortuumik kinguaassiuutitigut innarlerneqarsimanermit.

³ Tallene dækker over et bredt spektrum af overgreb og inkluderer således alt fra et enkelt tilfælde af uønsket fysisk kontakt til meget alvorlige seksuelle overgreb.

sissuinerup takutippaa inuusuttut kinguaassiuutitigut innarliiner-
mik misigisaqarsimasut amerlassusaat allanngorsimanngitsoq,
tamanna misissuinermut ”*Unge trivsel i 2004*” naleqqiullugu
(Pedersen og Bjerregaard 2012).

Ataatsimut isigalugu misissuinerit takutippaat meeqqanik kingu-
aassiuutitigut innarliisarneq ajornartorsiutaasoq annertoorujus-
suaq. Kinguaassiuutitigut innarlerneqarnerup kingunerisaatut
tarnikkut ajoquserneqarnerup annertussusaa qanoq innarlerne-
qarsimanermut qanorlu annertutigisumik innarlerneqarsimaner-
mut ataannanngilaq, aammali meeqqap nammineq innarliga-
anermik qanoq misigisaqarsimaneranut aammalu illersortissa-
minik avatangiisinilu tapersersortissaqarnermik nassaarsinna-
aneranut atavoq (Curtis m.fl. 2006).

MEEQQAT INUUSUTTULLU PINEQAATISSINNEQARSIMASUNIK AAMMALU ISERTITSIVIMMIITTUNIK ANGAJOQQAALLIT

Meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik aammalu
isertitsivimmiittunik angajoqqaallit mianerisariaapput. Kalaallit
Nunaanni meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik
aammalu isertitsivimmiittunik angajoqqaallit atugarisaat pillugit
misissuisoqarsimanngilaq. Nunani assigiinngitsuni parnaarussat
meeraasa akornanni tarnikkut pissusilersornikkullu iliuuserisar-
tagaasa takutippaat ilimagisariaqartoq meeqqanut tamanna an-
nertuumik artorsartitsisartoq (Pedersen 2009). Kalaallit Nunaan-
ni matoqqasunik parnaarussiveqanngilaq, taamaattumillu nuna-
nit allanit taama misissuisimanernit Kalaallit Nunaannut naleqqi-
ussisoqarsinnaanngilaq. Tamannattaq pissutigalugu Kalaallit
Nunaanni meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik
aammalu isertitsivimmiittunik angajoqqaallit pillugit misissui-
nissamik pisariaqartitsisoqarpoq.

Meeqqat inuusuttullu pineqaatissinneqarsimasunik aammalu
isertitsivimmiittunik angajoqqaallit pillugit paasissutissat kingul-
liit ilaat tassaavoq ilisimasanik katersuiffiusimasup MIPI-p mi-
sissuisimanera ”*Meeqqat inuusuttullu eqqartuunneqarsimasunik
isertitsivimmiittanillu angajoqqaallit*”. 2006-imi meeqqat
1.248-t misigisaqarfigaat angajoqqaamik aappaat pineqaatissin-
neqartoq, tassalu Kalaallit Nunaanni meeqqat 14-nini ataatsip
tamanna misigisarlugu. 2006-imi angajoqqaat 665-it pineqaatis-
sinneqarput, 29,3 %-iilu pisimasumut ataasiinnaanngitsumut pi-
neqaatissinneqarput. Aammattaq meeqqat 131-t minnerpaamik
angajoqqaavat ataaseq Kalaallit Nunaanni imaluunniit Danmark-
imi isertitsivimmiittussanngorlugu 2006-imi pineqaatissinneqar-
poq (Pedersen 2009).

søgelsen ”*Unge trivsel i 2004*” (Pedersen og Bjerre-
gaard 2012).

Samlet set peger undersøgelserne på, at seksuelle over-
greb mod børn er et omfattende problem. Risikoen for
psykiske skadevirkninger efter seksuelle overgreb afhæn-
ger ikke kun af arten og omfanget, men også af hvorledes
barnet selv oplever overgrebet og om det kan finde be-
skyttelse samt støtte i sine omgivelser (Curtis m.fl. 2006).

BØRN OG UNGE MED DOMFÆLDTE OG INDSATTE FORÆLDRE

Børn af domfældte og indsatte forældre udgør en sårbar
gruppe. Der foreligger ingen undersøgelser af vilkårene
for børn af domfældte og indsatte forældre i en grøn-
landsk kontekst. Internationalt er der peget på en række
psykiske og adfærdsmæssige reaktioner hos børn af
fængslede, som tyder på, at det udgør en stor belastning
for barnet (Pedersen 2009). Der findes ingen lukkede
fængsler i Grønland og derfor er det ikke muligt at relate-
re disse studier til det grønlandske samfund. Af samme
grund er der behov for konkrete studier af børn af indsat-
te og domfældte forældre i Grønland.

Nogle af de nyeste opgørelser over børn med domfældte
og indsatte forældre fremgår af det forhenværende vi-
denscenter MIPI's undersøgelse ”*Børn og unge med dom-
fældte og indsatte forældre*”. I 2006 oplevede 1.248 børn,
at en af deres forældre blev kendt skyldig med foranstalt-
ning til følge, hvilket svarer til hvert 14. barn i Grønland.
I 2006 blev 665 forældre kendt skyldige og 29,3 % blev
kendt skyldige i mere end et forhold. Desuden havde 131
børn mindst én forælder, der blev dømt til anbringelse på
en anstalt i enten Grønland eller Danmark i 2006 (Peder-
sen 2009).

Misissuinermi *"Anstalten – frihedsberøvelse i Grønland"* Kalaallit Nunaanni 2010-mi isertitsivinniittut meerallit amerlasusaasa kisitsisaat takuneqarsinnaavoq. Isertitsivinniittut 23,3 %-ii mikisunik meeraqarput, 10 %-iilu kisimiittuupput meerallit (Lauritzen 2011).⁵ MIPI-p misissuinerani takuneqarsinnaavoq isertitsivinniittut 67 %-ii meeraqartuusut, 50 %-iilu meeraqartut 18 –it inorlugit ukiulinnik⁶.

MEEQQAT INUUSUTTULLU PINERLUSSIMASUT

Nalunaarusiami *"Kalaallit Nunaanni Meeqqat"*-mi erserpoq meeqqat tamarmik pingajorarterutaat inuunerissutsimikkut ajornartorsiuteqartuusut. Meeqqat arlallit ajortisaarneqartarput, ikinnguteqaratik, kinguaassiuutitigut innarligaasimallutik aamma/imaluunniit ilaqutariinni nakuusernarmik misigisaqartarput. Aamma meeraqarpoq angajoqqaqartunik atornerluisunik imaluunniit aningaasatigut, inooqataaniikkut namminerluunniit ajornartorsiutillinnik (Christensen m.fl. 2008). Qallunaat nalunaarusiaat *"Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge – Risiko- og beskyttelsesfaktorer"* tikkuussivoq ajornartorsiutit taakku arlallit meeqqat inuusuttullu nammineq pinerluttunngornissaannut ulorianaataasuusut (Christoffersen m.fl. 2011). Nalunaarusiarli Danmarkimut tunngasuvoq, taamaattumillu Kalaallit Nunanni pissutsinut oqaatiginnittuusinnaani.

Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu pinerluttartunik ilisimasat annikitsuararsuupput. Naatsorsueqqissaartarfiup 15-19-inik ukiullit ataatsimut isigalugu pinerlussimasunik naatsorsueqqissaarinermut ilanngussimavai, kisitsisillu kingullit 2009-meersuupput.⁷ Katillugit inuusuttut 203-t 15-19-inik ukiullit 2009-mi pineqaatissinneqarput. Inuusuttut taakku 2009-mi pineqaatissinneqartut 11,9 %-erivaat. Piffissami 2000-2009-mi inuusuttut 15-19-it ukiullit akornanni pinerluttarnerit apparieranik takussutissartaqanngilaq. Taamaattorli 2000-mi inuusuttut pineqaatissinneqarsimasunit 271-iusunut 2009-mi apparartoqarsimavoq inuusuttunut pineqaatissinneqarsimasunut 203-nut (Naatsorsueqqissaartarfi 2009).

Af undersøgelsen *"Anstalten – frihedsberøvelse i Grønland"* fremgår antallet af indsatte med børn i grønlandske anstalter i 2010. 23,3 % af de indsatte havde mindreårige børn og 10 % af de indsatte var enlige med børn (Lauritzen 2011).⁴ Af MIPI's undersøgelse fremgår det, at 67 % af de indsatte i undersøgelsen havde børn og 50 % havde børn under 18 år.⁵

KRIMINELLE BØRN OG UNGE

Undersøgelsen *"Børn i Grønland"* viser, at cirka en tredjedel af alle børn har trivselsproblemer. Flere af disse børn bliver mobbet, mangler kammerater, har været udsat for seksuelle overgreb og/eller oplever vold i familien. Der er også tale om børn, hvis forældre har misbrugsproblemer eller få økonomiske, sociale og personlige ressourcer (Christensen m.fl. 2008). Den danske rapport *"Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge – Risiko- og beskyttelsesfaktorer"* peger på, at flere af disse vanskeligheder udgør risikofaktorer for, at børn eller unge havner i kriminalitet (Christoffersen m.fl. 2011). Rapporten er dog udarbejdet ud fra danske forhold, og kan derfor ikke direkte overføres til det grønlandske samfund.

Der foreligger meget begrænset viden om kriminelle børn og unge i Grønland. Grønlands Statistik har medtaget 15-19 årige, som en del af den overordnede kriminalstatistik, hvoraf den seneste er fra 2009.⁶ I alt 203 unge mellem 15 og 19 år blev fundet skyldige i 2009. Disse unge udgjorde 11,9 % af samtlige skyldige i 2009. Der kan ikke påvises en tydelig faldende tendens for kriminelle unge mellem 15 og 19 år i perioden 2000-2009. Ikke desto mindre er der sket et samlet fald fra 271 dømte unge i 2000 til 203 skyldige unge i 2009 (Grønlands Statistik 2009).

5 Kisitsisit Kalaallit Nunaanni isertitanit 139-usunut kisitsisaapput. Kalaallit Nunaanni isertitsivinniittut amerlasuutut taasariallit (23,3 %) ilanngunneqarsimangillat, paasisutissartaqanngimmata.

6 Nuummi isertitsivinniittut 64-it misissuinermut peqataarusussimangillat, taamaattumik isertitsivinniittut 58-it kisimik tunngavigineqarput illoqarfinit Ilulissat, Sisimiut, Aasiaat aamma Qaqortoq.

7 Pinerluttoqarsimaneramik naatsorsuqqissaakkat pinerluttoqarsimanikkut eqqartuussivinnit aalajangikkat, Pinerluttoqarnermut inatsit, Politiit Peqqusutaat, Angallannermut inatsit aamma Immikkut Inatsisit aallaavigaat.

4 Tallene er baseret på 139 indsatte i Grønland. En relativt stor andel (23,3 %) af indsatte i Grønland er ikke medtaget, da der ikke foreligger data på disse.

5 64 indsatte i anstalten i Nuuk ønskede ikke at deltage i undersøgelsen, og opgørelsen gælder således kun for de resterende 58 indsatte i Ilulissat, Sisimiut, Aasiaat og Qaqortoq.

6 Kriminalstatistikken tager udgangspunkt i kriminalretslige afgørelser i henhold til Kriminalloven, Politivedtægten, Færdselsloven og Særlovene.

MEEQQAT SUMIGINNAKKAT

Immikkoortut siulliit takutippaat inuiaqatigiinni inooqatigiit akornanni meeqqat inuusuttullu ajornartorsiutaat qanoq anner-tutiginersut. Nalunaarusiami ”Kalaallit Nunaanni Meeqqat”-mi ilimagineqarpoq kalaallit meeqqat 27 %-ii minnerusumik anner-tunerusumilluunniit imalunniit annertuumik⁸ sumiginnagaasi-masut. Misissuinerup inerniliinerani allaqqavoq meearpassuit sumiginnarneqartartut, aamma ingammik ilatsiinnarnikkut tar-nikkut sumiginnaaneq annertoq pisartooq, meeraq angajoqqaat toqqissisimasitsisinnaannginnerisa, isumassuisinnaannginnerisa asanninnermillu tunisisinnaannginnerisa kingunerisaattut tar-nikkut annertuumik sumiginnarneqartarluni. Aamma misissui-nerup takutippaa imigassamik ajornartorsiuteqarnerit, timikkut nakuuserneq anaanaasumullu kinguaassiuutitigut innarliisarnerit tamatigut ataatsikkut pisartut, taamaalillutik ilaqqat meeqqallu ilaat assut annertuumik ajornartorsiuteqartarlutik (Christensen m.fl. 2008).

MEEQQAT INISSITAT

”Aallaqqaammuat anaanaaga assut maqaasisarpara, kisianni qaangiussimavoq. Eqqaamavara aallaqqaataani qanoq nuanniitsigisoq, kisianni assut pitsaanerulersimavoq”.

Meeraq inissitaq^{III}

Misissuinerit arlallit uparuarpaat meeqqat inissitat amerlassusaannik atugaannillu ilisimasat annikilluinnartuusut (Deloitte 2011, Bengtsson og Jakobsen 2009). Taamaattumillu pineqartumut ullumikkumeersunik ilisimasani annertuumik pisariaqartitsisoqarpoq.

Inooqatigiit akornanni ajornartorsiutit annertussusaat meeqqat inissinneqartartut amerlassusaanni takuneqarsinnaavoq. Nalunaarusiaq kingulleq Kalaallit Nunaanni meeqqat inissinneqarsimasut amerlassusaannik innersuussisoq kingulleq tassaavoq ”Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet” Deloittemit 2011-mi suliarineqarsimasooq. Nalunaarusiami missiliorneqarpoq meeqqat inissinneqarsimasut tassaasut meeqqat tamarmik 0-17-inik ukiullit 2010-mi 7 %-ii, amerlanersaallu angajoqqaarsiani, sisamararterutingajaallu ulloq unnuarlu paaqqinniffinni inissinneqarsimasuullutik. (Deloitte 2011). 2006-imi meeqqat inissinneqarsimasut 6 %-iupput (Bengtsson og Jakobsen 2009). Taamaalil-

8 12 % ilaatigut sumiginnagaasimapput, 15 % -illu sakkortuumik sumiginna-gaasimallutik.

OMSØRGSSVIGTEDE BØRN

De ovenstående afsnit viser omfanget af de samfundsmæssige sociale udfordringer blandt børn og unge. I ”Børn i Grønland” anslås det, at 27 % af alle grønlandske børn er udsat for omsorgssvigt i nogen grad eller alvorlig grad.⁷ Undersøgelsen konkluderer, at et stort antal børn udsættes for omsorgssvigt og at det særligt drejer sig om passivt psykisk omsorgssvigt, hvor barnet udsættes for alvorlige forsømmelser af psykisk karakter grundet forældrenes manglende evne til at give tryghed, omsorg og kærlighed. Desuden viser undersøgelsen, at alkoholproblemer, fysisk vold og seksuelle overgreb mod moderen ofte optræder samtidig, således at nogle familier og børn er særligt hårdt belastede (Christensen m.fl. 2008).

ANBRAGTE BØRN

”Jeg savnede min mor meget i starten, men det er gået over. Jeg husker, at lige i starten var det ikke sjovt, men det er blevet meget bedre”

Anbragt barn^{III}

Flere undersøgelser har påpeget, at der foreligger begrænset viden om antallet af anbragte børn og vilkårene for disse (Deloitte 2011, Bengtsson og Jakobsen 2009). Der er således et markant behov for mere og aktuel viden på området.

Størrelsen af sociale problemer afspejler sig i anbringelsestallene. Den seneste rapport, som angiver et samlet antal for anbragte børn i Grønland, er ”Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet” udarbejdet af Deloitte i 2011. I rapporten anslås det, at andelen af anbragte børn udgjorde 7 % af alle børn mellem 0 og 17 år i 2010, hvoraf størstedelen var anbragt i plejefamilier og knap en fjerdedel anbragt på døgninstitutioner (Deloitte 2011). I 2006 udgjorde andelen af anbragte børn 6 % (Bengtsson og Jakobsen 2009). Grønland havde dermed det største antal anbragte børn i Norden i 2010 (Deloitte 2011).

7 12 % er udsat for omsorgssvigt i nogen grad og at 15 % er udsat for groft omsorgssvigt.

luni Nunani Avannarlerni inissinneqarsimasunik Kalaallit Nunaat amerlanerpaanik 2010-mi meerartaqarpoq (Deloitte 2011).

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik misissueqqissaarinerup naliinerullu takutippaat kommunip tungaanit inissiisimanernik akuttoqatigiissaartumik malittareqqiisoqarneq ajortoq, akerlianilli ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tamatigut eqqartueqatigiinnissamik aallarniisartuusut. Naluaarusiattaq takutippaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sullissinerisa pitsaassusaat assigiingitsorujussuusooq, aammalu amerlasuuni pisariaqartitamik iliuuseqarnissat isumagineqarnissaannut amigartumik piginnaasaqartoqartoq (Deloitte 2011).

Nalunaarusiami ”Plejefamiliers rammer og vilkår” allaqqavoq kommunit annertunerujartuinnartumik angajoqqaarsianut inissiisarneq atornerujartulersimagaat, ulloq unnuarlu inissiisarfinnut⁹ inissiisarnerniit. Aammattaq nalunaarusiami paasinarsivoq angajoqqaarsianut inissiisarnermut (65 %) sumiginnaaneq pissutaanerpaasartoq, angajoqqaat imigassartortarnerat tulliulluni (19 %), aammalu angajoqqaat toqkkut qimagussimanerat (13 %) pissutaalluni. Inissiisarnernut pissutaasut sisamaat tassaavoq angajoqqaat annertuumik innarluuteqarnerat (Deloitte 2010).

Nalunaarusiaq ”Inuk inuuvoq – Qanorluunnit mikitigigaluaruni” meeqqat nuna tamakkerlugu sumiiffinni inissitat 33-t apersorneqanerat aallaavialugu nalunaarusiaavoq. Nalunaarusiami atuarneqarsinnaavoq meeqqat ilanngutitinneqartarnerat annikitsua-raasoq. Meeqqat annerit iliuusissanik pilersaarusiortarnerat ilanngutitinneqarneq ajorput (Olesen og Holm 2013). Misissuinermi ”Inatsimmit piviusumut Meeqqanik inissiinerup nalaani isumaginninnermi sullissinnermi pissutsit”-mi paasinarsitinneqarpoq sullissisartut sulianik amerlasuunik suliaqartangaarmata inissiisarnernut sulianut tunngatillugu qisuariarnissamat piffissaq atortagaq sivisuallaartoq, aamma ilaannikkut piffissakilliorneq pissutigalugu sullissineq ingerlanneqarsinnaasannigilaq (Olesen 2014).

Analysen og evalueringen af døgninstitutionsoområdet viste, at der ikke foretages regelmæssig opfølgning på anbringelser fra kommunens side, men at det ofte er døgninstitutionen, der tager initiativ til dialog. Desuden viste rapporten, at der var stor variation i kvaliteten af døgninstitutionernes indsats og at der i mange tilfælde manglede kompetencer til at varetage den nødvendige indsats (Deloitte 2011).

Af rapporten ”Plejefamiliers rammer og vilkår” fremgår det, at kommunerne i højere grad benytter plejefamilier ved anbringelser fremfor døgninstitutioner.⁸ Desuden peger rapporten på, at omsorgssvigt er den hyppigste årsag til anbringelser i plejefamilier (65 %), efterfulgt af alkoholmisbrug blandt forældrene (19 %) og af at forældrene er gået bort (13 %). Den fjerde årsag udgøres af forældre med vidtgående handicap (Deloitte 2010).

Rapporten ”Et menneske er et menneske” er baseret på interviews med 33 anbragte børn rundt omkring i landet. Rapporten viser, at det kniber med inddragelsen af børnene. De store børn inddrages for eksempel ikke i arbejdet med handleplaner (Olesen og Holm 2013). Undersøgelsen ”Fra lov til praksis” peger desuden på, at flere sagsbehandlere sidder med så mange sager, at reaktionstiden på anbringelsessager er alt for lang og i nogen tilfælde resulterer de knappe ressourcer i manglende sagsbehandling (Olesen 2014).

9 Kommuneqarfik Sermersuumit kisitsisit nalunaarusiami uani ilaangillat, kommuni meeqqat inissitat kisitsisaannik paasissutissiisimangimmat.

8 Tal fra Kommune Sermersooq indgår ikke i denne rapport, da kommunen ikke opgav antallet af anbragte børn.

INUUSUTTUT INOQATINUT AJORNARTORSIUTIT PILLUGIT ILISIMASAAT ISUMMERNERALLU

2013-imi SFI-p nalunaarusiaq ”Kalaallit Inuiaqatigiivini Inuusuttuaraaneq. Inuusuttuaqqat Inoqatigiinni Ajornartorsiutit Periarfissallu Pillugit Ilisimasaat Isummertariaasaallu” saq-qummersippaa. Nalunaarusiami erseqqissarneqarpoq inuusuttut inoqatit akornanni ajornartorsiutit pillugit oqallinnermut peqataarusussuseqartuusut, ilisimasaalli killeqarput. Misissuinnermi inuusuttut apersorneqarsimasut affaasa oqaatigaat inoqatigiit akornanni ajornartorsiutit pillugit annikitsuaraannarmik ilisimasaqarfigalugit imaluunniit ilisimasaqarfiginngilluinnarlugit. Aamma misissuisimanermit paasinarsivoq inuusuttut ilisimasatik angajoqqaaminnit pissarsiarisarsimagaat. Inuusuttut misissuinnermi oqaluttuarput inuusuttut nammineq inoqatigiit akornanni ajornartorsiutaannut pissutaasartut tassaasut siusippallaamik imigassartortalerneq, tupatortalerneq, hashitortalerneq. Taamattaarlu inuusuttut amerlasuut kinguaassiuutitigut innarlerneqarnerit, pinerlunnerit, pitsaanngitsumik atuartuuneq imminut toqorusuttarnerlu Kalaallit Nunaanni inoqatigiit akornanni ajornartorsiutaasut taakkartorpaat (Christensen 2013).

UNGES VIDEN OM OG HOLDNING TIL SOCIALE PROBLEMER

I 2013 udgav SFI undersøgelsen ”Ung i det grønlandske samfund. Unges viden og holdning til sociale problemer”. Undersøgelsen viser, at unge har lyst til at bidrage til diskussionen om sociale problemer, men at deres viden er begrænset. Omkring halvdelen af de adspurgte unge i undersøgelsen angiver, at de har meget lidt eller ingen viden om sociale problemer. Desuden viser undersøgelsen, at den viden, de unge har, oftest kommer fra deres forældre. Ifølge undersøgelsen angiver de unge, at det største sociale problem består i unges tidligt påbegyndte forbrug af tobak, hash og alkohol. Derudover peger mange af de unge på seksuelle overgreb, kriminalitet, svag skolegang og selvmordsadfærd som sociale problemer i det grønlandske samfund (Christensen 2013).

”Uannut iluartoq tassaavoq atuartuugama.”

Meeqqat atuarsianni atuartooq^{1V}

Meeqqat ilinniagaqarnissaminut pisinnaatitaaffeqarput. **Meeqqat pillugit Isumaqatigiissummi artikel 28-mi allaqqavoq meeqqat tunngaviusumik atuarsiati akeqanngitsuussasoq atuarnissarlu piumasarineqartussaalluni, aamma meeqqat tamarmik assigiinngitsunik ilinniagaqarnissaminik naligiimmik periarfisaqartinneqassasut.** Kalaallit Nunaanni meeqqat tunngaviusumik atuarsiati akeqanngilaq aamma atuarnissaq piumasaqaataavoq, ki-sianni meeqqat tunngaviusumik atuarsiati naammassinnissinaanerannik qulakkeerinnissinnaaneq aammalu ilinniagaqaqqinnissamat ikiorserneqarsinnaanerit ajornartorsiorfiuvoq.

Meeqqat inuusuttullu ilinniagaqarnerannik qaammarsaasunik arlalinnik saqqummersitsisoqarsimavoq, taakkunanngalu arlalit kisitsisit najoqqutassat allaavigaat. Meeqqat inuusuttullu ilinniagaqarnerannut ilisimasat pioreersut arlalitsigut amigartutut taasariarput, aammalu immikkut ittumik ingammik inuusuttut meeqqat tunngaviusumik atuarsiati naammassinningsuisartut kingornalu ingerlaqqinngitsoortartut pillugit ilisimasanik pisari-aqartitsisoqarpoq. Immikkoortumi tulliuuttumi meeqqat sulii atuallinngitsut, meeqqat atuarsiati aamma meeqqat atuarsiati atu-runnaartarneq kiisalu meeqqat atuarsiati kingorna ilinniartinnit atu-runnaartarneq sammineqassapput. Ilinniarnertuunngorniarfinit, inuusutissarsiuutinik ilinniartinnit assigisaannilluunniit kisitsisit najoqqutassiat saqqummiunneqanngillat, inuusuttut taakkunani ilinniartuusut amerlanerit¹⁰ 18-it sinnerlugit ukioqakajuttarmata.

MEEQQAT SULI ATUALINNGITSUT

Ukiuni kingulliunerusuni Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut, Kulturimut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup saqqummersippaa meeqqat sulii atualinngitsut pillugit nalunaarusiaq, al-lakkiallu arlalit, taakkunanilu kisitsisit najoqqutassat nutaaner-paat saqqummersinneqarput ukiuni (Namminersorlutik Oqartus-sat 2012, Namminersorlutik Oqartussat 2014b, Namminersorlutik Oqartussat 2014c, Namminersorlutik Oqartussat 2014d).

¹⁰ Ilinniarnertuunngorniarfinni aamma inuusutissarsiuutinik ilinniartinnit inuusuttut naammassigaangamik agguaqatigiissillugu 21,4-nik aamma 29,1-inik ukioqartarput (Namminersorlutik Oqartussat 2014a). Immikkut ittumik tamanna paasisasaqarfigerusukkaanni innersuutigineqassaaq Naalakkersuisut ilinniartitaanermut iliuusissaat 2014. “Naalakkersuisut ilinniartitaanermut pilersaarutaat II”, aamma nalunaarusiat Ilinniartitaanermut pilersaarummut nalunaarusiaq 3, 2010 aamma “Om unge i uddannelse og arbejde” Merete Watts Boolsen.

”Det gode for mig er, at jeg går i skole.”

Folkeskoleelev^{1V}

Børn har ret til at en uddannelse. Af Børnekonventionens **artikel 28 fremgår det, at grundskolen skal være gratis og tvungen, samt at alle børn skal have lige muligheder for at opnå forskellige former for uddannelse.** I Grønland er grundskolen gratis og tvungen, men der er problemer med at sikre, at alle børn og unge færdiggør grundskolen, samt hjælpes videre i uddannelsessystemet.

Der findes flere publikationer, som belyser børn og unge i uddannelsessystemet, hvoraf flere fokuserer på nøgletal indenfor området. Den eksisterende viden om børn og unge i uddannelsessystemet kan på flere områder kendetegnes som mangelfuld og der kan særligt peges på et behov for viden omkring den gruppe af unge, der ikke færdiggør grundskolen samt gruppen af unge, som ikke kommer videre efter grundskolen. I det følgende behandles førskoleområdet, folkeskolen samt frafald under og efter folkeskolen. Der præsenteres ikke viden eller nøgletal fra gymnasiet, erhvervsuddannelser eller lignende, da de fleste unge er over 18 år i denne gruppe.⁹

FØRSKOLEOMRÅDET

Gennem de seneste par år har Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling publiceret en kortlægning af førskoleområdet og flere notater, som præsenterer nyeste nøgletal på området (Grønlands Selvstyre 2012, Grønlands Selvstyre 2014b, Grønlands Selvstyre 2014c, Grønlands Selvstyre 2014d).

⁹ Gennemsnitsalderen ved gennemførelse af hhv. gymnasiet og erhvervsuddannelser er 21,4 år og 29,1 år (Grønlands Selvstyre 2014a). Ved særlig interesse for dette område henvises der til ”Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi 2014. Naalakkersuisuts uddannelsesplan II”, samt rapporterne ”Uddannelsesplanen rapport 3, 2010” og ”Om unge i uddannelse og arbejde” af Merete Watts Boolsen.

Meeqqat sulii atualinngitsut katillugit amerlassusaat 2014-imi 4843-uupput, taakkunanga 2358-it 0-2-nik ukioqarlutik aamma 2485-it 3-5-inik ukioqarlutik. 2014-imi meeqqat sulii atualinngitsut 72 %-ii (3487) pisortat ingerlataanni ulluinnarni meeqqerivinniittarput. 2012-imi aamma 2013-imi 69 %-it pisortat meeqqeriviutaanniittarput. Meeqqat 3-5-inik ukiullit illoqarfinni 87 %-ii aammalu nunaqarfinni 53 %-ii pisortat ulluinnarni meeqqeriviutaanniittarput. Meeqqat 0-2-nik ukiullit eqqarsaatigalugit illoqarfinni 67 %-ii nunaqarfinnilu 31 %-ii meeqqerivinniittarput (Namminersorlutik Oqartussat 2014b). Taamatullu paasinarpoq illoqarfinni nunaqarfinnilu meeqqat meeqqerivinniittartut amerlassusaat agguaqatigiissillugu nikingangaatsiaruusut. Meeqqat katillugit 416-it utaqqisuniipput, amerlanerillu (373) illoqarfinni najugaqarput (Grønlands Selvstyre 2014d).

Meeqqat sulii atualinngitsut katillugit 38 %-ii ukioqatigiinngitsunik ulluunerani paaqqinniffinniittarput, 17 %-ii meeqqerivinniittarlutik, 13 %-ii meeraaqqerivinniittarlutik, 1 %-iilu ininut pinguartarfiliartarlutik (legestuer) (28 %-it meeqqat ullukut ornitagaannukarneq ajorput). 2014-imi meeqqanik paaqqinnittarfiit katillugit 75-it illoqarfinniipput, 47-llu nunaqarfinniillutik. Nunaqarfinni ukioqatigiinngitsunik ulluunerani paaqqinniffeqarpoq 13-inik, ullukut paaqqineqartarfeqarluni 29-nik, meeqqeriveqarluni 1-imik, allatullu ittunik meeqqeriveqarluni. Illoqarfinni meeqqeriveqarpoq 18-inik, ukioqatigiinngitsunik ulluunerani paaqqinniffeqarluni 31-nik, meeraaqqeriveqarluni 17-it, aamma ullukut paaqqineqartarfiit 9-ullutik (Namminersorlutik Oqartussat 2014c).

“Sulii atualinngitsunik nalunaarsuineq” 2012-imi saqqummerput ersersippaa ulluunerani paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat annertunerusumik kalaallisut oqaluuttaraat. Misissuineruttaaq ersersippaa 2012-imi sulisut affaasa missaat perorsaasusut ilinniagaqartuusimanngitsut, taamaattorli amerlasuut ukiut kingulliuernerusut suliaminnut attuumassutilinnut pikkorissartarsimasut. Sulisut ataatsimut isigalugit perorsaanerup tunngaatigut annertuumik misilittagaqartuupput, taamaattorli 30 %-iinnaat ukiut pingasut sinnerlugit maannakkut suliffigisartik attatiinnarsimavaat. Ulluunerani meeqqerivinni ingerlatsisut annertuumik piginnaasaqarput perorsaasutut ilinniarsimasuullutik aammalu ukiorpassuarni atorfimminni sulisimasuullutik (annertuumik ancienniteteqarlutik) (Namminersorlutik Oqartussat 2012). “Naalakkersuisut ilinniartitsinermut periusissiaat 2014”-imi atuarneqarsinnaavoq illoqarfinni 2012-imi sulisut 56 %-ii perorsaasutut ilinniagaqarsimasuusut, nunaqarfinnilu 34 %-iullutik. (Namminersorlutik Oqartussat 2014a).

Det samlede antal af børn i førskolealderen er 4843 i 2014, hvoraf 2358 er 0-2 år og 2485 er 3-5 år. 72 % (3487) af alle børn i førskolealderen er i et offentligt dagtilbud i 2014. I 2012 og 2013 var 69 % i et offentligt dagtilbud. Hvis man kigger på aldersgruppen 3-5 år, så er 87 % i offentligt dagtilbud i byerne og 53 % i bygderne. For de 0-2 årige børn gælder, at 67 % er i daginstitution i byerne og 31 % i bygderne (Grønlands Selvstyre 2014b). Der er således en væsentlig forskel på andelen af børn i dagtilbud i byerne og bygderne. Der er i alt 416 børn på venteliste, hvoraf størstedelen (373) er bosat i byerne (Grønlands Selvstyre 2014d).

I alt 38 % af børn i førskolealderen går i en integreret institution, 17 % går i en børnehave, 13 % i en vuggestue, 3 % i dagpleje og 1 % i legestuer (28 % går ikke i institution). Der er i alt 75 institutioner i byerne og 47 i bygderne i 2014. Der er 13 integrerede institutioner i bygderne, 29 dagplejere, 1 børnehave og 4 andre institutioner. I byerne er der 18 børnehaver, 31 integrerede institutioner, 17 vuggestuer og 9 dagplejere (Grønlands Selvstyre 2014c).

“Kortlægningen af førskoleområdet” fra 2012 viste, at personalet primært talte grønlandsk med børnene i daginstitutionerne. Desuden viste undersøgelsen, at ca. halvdelen af medarbejderne ikke havde en pædagogisk uddannelse i 2012, men at mange havde deltaget i relevante kurser i løbet af de seneste år. Medarbejderne havde generelt stor erfaring indenfor det pædagogiske område, men kun 30 % havde været ansat i deres nuværende stilling længere end tre år. Lederne i daginstitutionerne havde generelt en stærk kompetenceprofil med en pædagogisk uddannelse og stor anciennitet (Grønlands Selvstyre 2012). Ifølge “Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi 2014” havde 56 % af personalet i byerne en pædagogisk uddannelse i 2012, hvor det i bygderne gjaldt for 34 % (Grønlands Selvstyre 2014a).

MEEQQAT ATUARFIAT

Ukiuni atuarfiusumi 2013/2014 atuartut 7886-it meeqqat atuarfianni atuartinneqarput. Atuartut klassinut 686-inut agguataarneqarsimapput, ilaallutik klassit ukioqatigiikkuutaani klassinut marlunnut avitaanngitsut 146-t, immikkut ittumik atuartitat klassit 127-ullutik. Atuartitsineq ingerlanneqarpoq illoqarfiit atuarfiini 23-ni, nunaqarfiit atuarfiini 56-ini, immikkut ittumik atuarfimmii Ado Lyngep Atuarfia aamma savaateqarfinni amerlanngitsuni. Nunaqarfinni 38-ni 1.-8. klassini atuartitsisoqartarpoq. Nunaqarfiit 13-it 9. klassimi atuartitsisarput, nunaqarfiillu 5-it 10. Klassini atuartitsisarput. Nunaqarfiit atuarfiini tamani tamatigit atuartut 2-3-ugajuttarput, atuartitsinerlu ingerlanneqartarpoq klassini ukioqatigiikkuutaani klassinut marlunnut avitaanngitsuni. Illoqarfinni tamani 1.-10 klassini atuartitsisoqartarpoq. Atuartut 256-it kollegiani/atuartut angerlarsimaffianiiinneqarput, nunaqarfimminni atuartinneqarsinnaannginnamik (taakkunannga atuartut 16-it immikkut ittumik atuarfimmii Ado Lyngep Atuarfianiiipput) (Inerisaavik 2014).

Ukiuni atuartitsiviusumi 2013/2014-mi atuartitsisuupput ilinniartitsisut 862-it, taakkunannga 84 %-it missaat kalaallisut oqaasiliupput. Taakku saniatigit 212-inik timelærereqarpoq, akunnerut (time) naleqqiullugit kisikkaanni 194-sinut ilinniartitsisut atorfinnut naleqqersunneqarsinnaapput (kalaallisut oqaasillit amerlanerupput) (Inerisaavik 2014). Ukiuni tallimani kingullerni meeqqat atuarfiinut ilinniartitsisut agguaqatigiissillugu 32-t Ilisimatusarfimmit naammassipput, 2013-illu naanerani ilinniartitsisut 80 %-iisa missaat ilinniartitsisut ilinniarsimasuupput (Namminersorlutik Oqartussat 2014e). 2012-imi ilinniartitsisut ilinniarsimasut illoqarfinni 83 %-iupput nunaqarfinnilu 47 %-iullutik (katillugit 75 %) (Namminersorlutik Oqartussat 2014a).

Atuartut katillugit 1511-it 2012-imi arlaatigit immikkut ittumik atuartinneqarput, tassalu meeqqat atuarfiini atuartut katillugit piffissami tassani sisamararterutigivaat. 2014-imi immikkut ittumik atuartitsinerup 6,4 %-ia ilinniartitsisunit immikkut ittumik perorsaanikkut ilinniagalinnik aamma 14 %-ia timelærerinik ingerlanneqarpoq (Namminersorlutik Oqartussat 2014e).

Meeqqat inuunerminni ukiorpassuit atuarfimmiiittarput, ulluinarnilulu inuuneranni atuarfik assut initulluni. Aammattaaq meeqqat inoqatiminnut attavii atuarfimmu attuumassuteqarput. HBSC-imi misissuinerit ersersippaat atuarfimmik iluarisaqasuseq, peqqissutsikkut imminut naliliivigineq aamma pissusilersuutit peqqissutsimut sunniutillit imminnut atalluinnartuusut (Niclasen og Bjerregaard 2011). Nalunaarummi "Kalaallit Nunaanni Meeqqat"-mi erserpoq niviarsiaqqat 15 %-ii aamma nukappiaqqat 25 %-ii atuarfimmii inuunerissutsimikkut ajornartor-

FOLKESKOLEN

I skoleåret 2013/2014 blev 7886 elever undervist i folkeskolen. Eleverne var fordelt ud på 686 klasser, inkl. 146 ikke årgangsdelte klasser og 127 specialklasser. Undervisningen foregik på 23 byskoler, 56 bygdeskoler, specialskolen Ado Lyngep Atuarfia samt et mindre antal færeholdsteder. I 38 bygder tilbydes undervisning fra 1.-8. klasse. 13 bygder tilbyder 9. klasse og 5 bygder tilbyder 10. klasse. Der er typisk 2-3 elever på det sidste klassetrin i alle bygdeskolerne og undervisningen er typisk organiseret i ikke-årgangsdelte klasser. På samtlige byskoler tilbydes undervisning fra 1.-10 klasse. 256 elever er placeret på kollegier/elevehjem, da de ikke kan undervises på hjemstedet (heraf 16 elever på specialskolen Ado Lyngep Atuarfia) (Inerisaavik 2014).

Undervisningen blev i skoleåret 2013/2014 varetaget af 862 lærere, hvoraf ca. 84 % var grønlandssprogede. Derudover var der 212 timelærere med et timetal svarende til 194 lærerstillinger (primært grønlandssprogede) (Inerisaavik 2014). De seneste fem år er der uddannet 32 folkeskolelærere fra Ilisimatusarfik i gennemsnit og i slutningen af 2013 var ca. 80 % af lærerne i folkeskolen læreruddannede (Grønlands Selvstyre 2014e). I 2012 var andelen af uddannede lærere i hhv. byerne og bygderne 83 % og 47 % (totalt 75 %) (Grønlands Selvstyre 2014a).

I alt 1511 elever modtog én eller anden form for specialundervisning i 2012, hvilket svarer til en fjerdedel af alle elever i folkeskolen på dette tidspunkt. I 2014 varetages 6,4 % af specialundervisningen af lærere med supplerende specialpædagogisk uddannelse og 14 % er timelønnede (Grønlands Selvstyre 2014e).

Børn tilbringer en stor del af deres liv i skolen og skolen fylder meget i deres dagligdag. Desuden er mange af børnenes sociale relationer forbundet med skolen. HBSC-undersøgelserne har fundet en stærk sammenhæng mellem skoletilfredshed, selvvalderet helbred og sundhedsadfærd (Niclasen og Bjerregaard 2011). Det anslås i "Børn i Grønland", at 15 % piger og 25 % drenge i skolen har trivselsproblemer og at trivselsproblemerne særligt gælder de ældre skolebørn. Undersøgelsen peger desuden på, at knap en tredjedel af forældrene ikke mener, at deres børn lærer noget i skolen og 52 % er ikke tilfredse med skolen (Christensen m.fl. 2008).

siuteqartuusut, ingammillu meeqqat atuartut annerit akornanni inuunerissutsimikkut ajornartorsiortuullutik. Misissuineruttaa ersersippaa angajoqqaat pingajorarterutaat isumaqarmata meeqqatik atuarfimmi ilinniagaqarneq ajortuusut, 52 %-iisalu atuarfik naammagisimaanngilaat (Christensen m.fl. 2008).

MEEQQAT ATUARFIANNIITILLUNI KINGORNALU ATUARUNNAARTARNEQ

2011-mi atuartut 846-it meeqqat atuarfianni 10. klassinut allatseqqapput, taakkunanngalu 89 %-iisa (756-it) meeqqat atuarfiat naammassillugu qimappaat karakterinik allassimasortalimmik misilitsinnermik allagartaqarlutik. Atuartut 90-it meeqqat atuarfiat 2012-imi naammassinngitsoorpaat. Taakku atuartut ima agguataarneqarput, atuartut 31-t arlaannik pissuteqarlutik misilitsinneqanngillat, 45-t annertusisamik immikkut atuartuupput, meeqqallu atuarfiat naggataarutaasumik sorarummersimanermik allagartaqaratik qimappaat. Atuartut 14-it Ado Lyngep Atuarfiani allatseqqapput (Inerisaavik 2013).

2012-imi atuartut 11 %-iisa missaat ingerlaqqiffusumik ilinniagaqalerput, annerusumik ilinniarnertuunngorniarninnut ingerlaqqillutik. Atuartut 45 %-ii nunatsinni imaluunniit Danmarkimi efterskolerput. Tassalu erserpoq meeqqat atuarfiani atuartut 44 %-ii ilinniarfennut sunulluunniit toqqaannartumik ingerlaqqinngitsoorsimasut. 2010-mut sanilliullugu annertuumik ikileriarneqarsimavoq, ingerlaqqinngitsoortut 53 %-iusimallutik. Tamatumunnga pissutaaneruvoq atuartut amerlanerit 2012-imi meeqqat atuarfiannit nammassereerlutik efterskoleriarisimamata. 2012-imi inuusuttut ima agguataarneqarput, 23 %-it arlaatigut ilinniqaqqinnermut ingerlaqqissimapput, ilaatigut soorlu illoqarfigisami Piareersarfik aallartiffigisimallugu. Taamaallitut aamma 23 %-it ullup ilaani imaluunniit ulloq tamaat suliffeqarput. 31 %-it suliffeqanngillat (23 %-it sinneri nalunaarsorneqarsimapput: Alla). Tamatuma ilimanarsisippaa inuusuttut amerlasutt meeqqat atuarfiat qimareeraangamikku aallartisaaffiqineqarneq ajortut (Inerisaavik 2013).

Oqariartaaseq 'Inuusuttut pillugit suliaqarfiit iluini suliniuteqarnerunissaq' inuusuttunut 16-18-it akornanni ukiulinnut ilinniagaqanngitsunut tunngatitaavoq. 'Inuusuttut pillugit suliaqarfiit iluini suliniuteqarnerunissaq'-p ataaniittut inuusuttut 2012-imi Kalaallit Nunaanni inuusuttut 16-18-it akornanni ukiullit 62 %-terivaat (Namminersorlutik Oqartussat 2014a). Taamaallit inuusuttorparujussuit ilinniagaqaratik ilinniagaqartitsinerup avataaniipput.

FRAFALD UNDER OG EFTER FOLKESKOLEN

I 2011 var der 846 elever indskrevet i 10. klasse i folkeskolen og 89 % (756) af disse forlod folkeskolen med et prøvebevis med karakterer. 90 elever færdiggjorde således ikke folkeskolen i 2012. Disse elever fordeler sig således, at 31 elever blev fritaget for prøver af forskellige årsager og 45 var under vidtgående specialundervisning og forlod folkeskolen uden afgangsbetegnelse. 14 elever var indskrevet i 10. klasse ved Ado Lyngep Atuarfia (Inerisaavik 2013).

I 2012 gik ca. 11 % af eleverne fra folkeskolen videre i et uddannelsesforløb, primært på en gymnasial uddannelse. 45 % af eleverne tog på efterskoleophold her i landet eller i Danmark. Det betyder, at 44 % af eleverne fra folkeskolen ikke gik direkte videre i uddannelsessystemet. Dette er en væsentlig reduktion i forhold til 2010, hvor andelen udgjorde 53 %. Dette skyldes primært, at flere elever tog direkte på et efterskoleophold efter folkeskolen i 2012. I 2012 fordelte denne gruppe af unge sig således, at 23 % var under anden form for uddannelse, såsom ophold på den lokale Piareersarfik. Ligeledes havde 23 % enten deltids- eller fuldtidsarbejde. En større gruppe på 31 % var ikke i arbejde (de resterende 23 % er oplyst som andet). Dette tyder på, at en større andel af de unge ikke aktiveres efter folkeskolen (Inerisaavik 2013).

Ungemålgruppen er en samlet betegnelse for unge mellem 16 og 18 år, der er uden for uddannelsessystemet. Ungemålgruppen udgjorde i 2012 62 % af det samlede antal unge mellem 16 og 18 år i Grønland (Grønlands Selvstyre 2014a). Der er således en stor andel af unge, som ikke er en del af uddannelsessystemet.

”Kalaallit Nunanni inuusuttuunerup nuannersortarivaa timersorsinnaaneq, qitigiarsinnaaneq, sisorariarsinnaaneq, ikinngutit peqatigalugit sammisaqarsinnaaneq.”

Meeqqat atuarfiani atuortoq^v

Ukiuni kingulliunerusuni meeqqat inuusuttullu akornanni inuit peqqissusiannik arlalinnik annertuunik misissuinerik saqqummiisoqarsimavoq. *”HBSC-undersøgelsen 2006”* *”HBSC-undersøgelsen 2010”*, *”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011”* aamma *”Unge trivsel i Grønland 2004”* tamarmik 11-17-inik ukiullit peqqissutsimut atatillugu ileqqinut amma pissusilersuutaannut peqqissutsimut sunniutilinnut paasisanut annertuumik ilapituuteqarsimapput. Nalunaarusiat taakku meeqqat inuusuttullu inuttut peqqissusaannut annertuumik takussutissiissupput. Immikkoortumi meeqqat inuusuttullu mianersuaallortumik pissusilersortarnerat sammineqassapput ukununga atatillugu imigassaq, tupatorneq, ikiaroorartut, timimillu atuinnginneq. Aammattaq sammineqassapput peqqissutsikkut imminut naliliivigineq, oqimaappallaarneq, tarnikkut peqqissuseq aamma imminut toqorusuttarnermik pissusilersuutit immikkoortumi¹¹-mi. Immikkoortoq taanna Meeqqat pillugit Isumaqtigiiissummi **artikel 24-mut attaveqarpoq, tassani allaaserineqarpoq meeqqat tamarmik annerpaamik peqqissuseqarnissaminut periarfissinneqassasut.**

PEQQISSUTSIKKUT IMMINUT NALILIIVIGINEQ

Peqqissutsikkut imminut naliliivigineq misissuisarnerni arlalisuarni inuup ataatsip peqqissutsikkut imminut ataatsimut isigalugu naliliiviginerata ataasiinnarmik apeqquteqarfigineratigut paasinierneqartarpoq, paasinarsisimavorlu tamanna napparsimaqqajaanermut toqusoqakulanermullu paasinarsaataasoq pitsaasoq (Bjerregaard 2012). HBSC-imik misissuinerit aamma Inuusuttut inuunerissusaannik misissuinerit tamarmik Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu peqqissutsikkut imminut naliliiviginerannik samminniippat.

Nalunaarusiami *”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011”*-mi erserpoq niviarislaqqat procentikkaarlugu amerlanerit namminneq peqqissusertik nukappiaqqanit ajornerusutut nalilertaraat, aamma niviarislaqqat nukappiaqqanut sanilliullugit amerlanerit nap-

”Det gode ved at være ung i Grønland i dag er at dyrke sport, at gå ud og danse, at være ude at stå på ski, at have noget at foretage sig med vennerne.”

Folkeskoleelev^v

De seneste år er der udgivet flere større undersøgelser om folkesundhed blandt børn og unge. HBSC-undersøgelsen 2006 og 2010, *”Unge trivsel i Grønland 2011”* og *”Unge trivsel i Grønland 2004”* har således bidraget væsentligt til kortlægningen af 11-17 åriges sundhedsvaner og -adfærd. Disse rapporter præsenterer et bredt billede af folkesundheden blandt børn og unge. Dette afsnit er afgrænset til at omhandle risikoadfærd blandt børn og unge såsom alkohol, rygning, euforiserende stoffer og fysisk inaktivitet. Desuden behandles selvvurderet helbred, overvægt, psykisk helbred og selvmordsadfærd i afsnittet.¹⁰ Dette afsnit knytter således an til **artikel 24 i Børnekonventionen, som beskriver, at alle børn skal have mulighed for at opnå den højst mulige grad af sundhed.**

SELVVURDERET HELBRED

Selvvurderet helbred målt ved et enkelt spørgsmål bruges i mange undersøgelser som et mål for en persons egen vurdering af sit generelle helbred og det har vist sig, at være en god indikator for sygelighed og dødelighed (Pedersen og Bjerregaard 2012). HBSC-undersøgelserne og Unge trivsel undersøgelserne beskæftiger sig alle med selvvurderet helbred blandt børn og unge i Grønland.

Af *”Unge trivsel i Grønland 2011”* fremgår det, at procentvis flere piger vurderede deres helbred dårligere end drenge og piger havde i højere grad end drenge sygefravær på grund af sygdom. Desuden viser undersøgelsen, at der ikke var sket nogen ændring i pigers eller drenges vurdering af deres helbred fra 2004 til 2011. De unge vur-

11 Ilanngussanik killilersuineq Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu inuuneranni annerpaamik ajornartorsiorfiusut tunngavigalugit killerneqarpoq. Meeqqat inuusuttullu inuttut peqqissusaannut sulii paasisaqarnerorusut-toqarpat qulaani taaneqartut nalunaarusiat innersuussutigineqassapput.

10 Afgrænsningen er foretaget ud fra et valg af emner, som dækker de fleste større livsstilsbetingede problematikker blandt børn og unge i Grønland. Ved yderligere interesse for folkesundheden blandt børn og unge henvises til de ovenfor nævnte rapporter.

parsimaneq pissutigalugu atuannikulanerupput. Aammattaaq misissuinerup takutippaa 2004-mut naleqqiullugu 2011-mi nivarsiaqqat imaluunniit nukappiaqqat peqqissutsikkut imminut naliliivigisarnerat allannguuteqarsimangitsoq. Inuusuttut peqqissutsikkut imminut naliliinermi nalunaarusiami "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi "HBSC-undersøgelsen 2010"-imit ajornerulaartumik imminut nalilerput. Taamaasilluni nukappiaqqat 81 %-iisa "HBSC-undersøgelsen 2010"-mi peqqissutsikkut imminut ajunngitsumik imaluunniit ajunngilluinnartut naliliipput, "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-imi 68 %-inut naleqqiullugu. Sanilliliullugu nivarsiaqqat 75 %-ii akisimapput ajunngitsumik imaluunniit ajunngilluinnartumik peqqissuseqarlutik "HBSC-undersøgelsen 2010"-mi, "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-imi 55 %-inut sanilliullugu. Aamma "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-ip inooqatigiit akornanni assigiinngisuseq peqqissutsikkut imminut naliliivigineri erserpoq, tassa mi inuusuttut ilaqutariit pigissaarnerat pitsaanerumik nalile-raangassuk taava peqqissutsikkut imminut naliliinerat pitsaanerurapoq (Niclasen og Bjerregaard 2011, Pedersen og Bjerregaard 2012).

IMIGASSAQ TUPATORNERLU

Inersimasut akornanni innuttaasunik misissuinerup kingulliup takutippaa imigassartorneq suli tassaasoq atornerlunneqarnerpaaq, aammali imigassartorneq ataatsimut isigalugu 1993-imit 2010-mut appariarsimasoq (Bjerregaard 2010). "HBSC-undersøgelsen 2010"-ip ersersippaa tamanna inuusuttut imigassamik atuineranni akerlianik pissuseqartoq. Inuusuttut aalakoorsimasut aammalu aalakoortarnerisa akulikissusaasa kisitsisitaat 2006-imit 2010-mut qaffariaateqarsimapput (Niclasen og Bjerregaard 2011). Tamanna akerlianik "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi takutitsivoq, tassani inuusuttut imigassartorneranni pitsanngoriaatip tungaanut allannqortoqarmat 2004-imit 2011-mut, tassani inuusuttut imigassartunngisaannartut amerlisimallutik. Aammattaaq misissuineri erserpoq inuusuttut amerlanerit 14-it missaannik ukioqarlutik imigassartooqaartartut, nivarsiaqqallu nukappiaqqanut naleqqiullugit imigassartukulanerusartut (Pedersen og Bjerregaard 2012).

"HBSC-undersøgelsen 2006"-p takutippaa Kalaallit Nunaanni inuusuttut nunani allani inuusuttunut naleqqiullugit pujortarnerpaat ilagigaat. Pujortarnerup arlalinnik nappaateqalernissaq ulorianaateqalersittarpaa, aammalu peqqissutsikkut ileqqutut ajoqutaanerpaasutut imigassartornerulli isigineqartarpoq (Niclasen m.fl. 2007). Inuusuttut pujortartaliaarsimagaangamik inuuner mi sinnerani assut pujortartuaannartunngornissaat ulorianaateqarpoq. Aammattaaq inuusuttut siusissuklut pujortartalersimasut

derede deres helbred lidt dårligere i "Unge trivsel i Grønland 2011" end i "HBSC-undersøgelsen 2010". Der var således 81 % af drengene i "HBSC-undersøgelsen 2010", der vurderede deres helbred som godt eller meget godt sammenlignet med 68 % i "Unge trivsel i Grønland 2011". Tilsvarende var der 75 % piger, der svarede, at de havde et godt eller meget godt helbred i "HBSC-undersøgelsen 2010" sammenlignet med 55 % af pigerne i "Unge trivsel i Grønland 2011". "Unge trivsel i Grønland 2011" kunne desuden påvise social ulighed i selv-vurderet helbred, således at jo højere de unge oplevede familiens velstand desto bedre vurderede de deres helbred (Niclasen og Bjerregaard 2011, Pedersen og Bjerregaard 2012).

ALKOHOL OG RYGNING

Den seneste befolkningsundersøgelse blandt voksne viste, at alkoholmisbrug stadig er den hyppigste form for misbrug, men også at alkoholforbruget samlet set er faldet fra 1993 til 2010 (Bjerregaard 2010). "HBSC-undersøgelsen 2010" har påvist det modsatte i forhold til unges alkoholvaner. Andelen af unge, der havde været fulde og hvor ofte de havde været fulde, var steget fra 2006 til 2010 (Niclasen og Bjerregaard 2011). Det modsatte gjorde sig gældende i "Unge trivsel i Grønland 2011", hvor man fandt en positiv ændring i de unges alkoholforbrug fra 2004 til 2011, med en stigning i andelen af unge, der aldrig drikker alkohol. Derudover viste undersøgelsen, at de fleste unge debuterede i 14 års alderen og at piger har et hyppigere alkoholforbrug end drenge (Pedersen og Bjerregaard 2012).

"HBSC-undersøgelsen 2006" viste, at unge i Grønland havde en af de højeste andele af rygere sammenlignet med andre lande. Rygning øger risikoen for en lang række sygdomme og betragtes som en af de primære indgange til andre negative sundhedsvaner, så som at drikke alkohol (Niclasen m.fl. 2007). Jo tidligere unge begynder at ryge, desto større risiko er der for, at de bliver storrygere senere i livet. Desuden har unge med tidlig rygedebut sværere ved at stoppe med at ryge (Pedersen og Bjerregaard 2012).

pujortarunnaarnissartik sapersaatiginerusarpaat (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi inuusuttut pingasuugaangata ataatsip oqaluttuaraa siullerpaamik pujortarsimallutik suli 13-inik ukioqalertinnatik. Aamma misissuinerup takutippaa niviarsiaqqat affaat aamma nukappiaqqat pingajorarterutaat ullut tamaasa pujortartartut. Misissuinerup *"Unge trivsel i Grønland 2004"*-mit naleqqiullugu nukappiaqqat pujortartartut amerliariarsimanerat takutippaa, aammalu niviarsiaqqat pujortaqaaraangamik ukiui qaffasinnerulersimasut 2004-nngarnit. Ataatsimut isigalugu paasineqarpoq inuusuttut 41 %-ii pujortarneq ajortuusut, 43 %-iili ullut tamaasa pujortartarlutik (Pedersen og Bjerregaard 2012). HBSC-undersøgelsen-imi inuusuttut apersorneqartut 37 %-ii pujortanngisaannarsimapput (Niclasen og Bjerregaard 2011).¹²

IKIAROORNARTUT

Ukiuni kingulliunerusuni misissorneqarsimavoq inuusuttut hashimik naamaarnermillu ikiaroortarnersut. Hashimik atuineq anertuvoq, naak inerteqqutaagaluatoq. Hash ikiaroorniutaavoq sivisuumik atorlugu qaratsakkut ajoquteqalersitsisinnaasoq, aammalu hashpsykoseqalersitsisinnaasoq sivisuumik sivikitsumilluunniit atuinikkut. Arrorsaatinik naamaarneq piffissaq sivisunerusoq ingerlanerani qaratsakkut ajoquteqalersitsisinnaavoq, ajoqusernerli nalinginnaanerusoq tassaasarpoq uutiternerit (Niclasen og Bjerregaard 2011).

Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi inuusuttut apersorneqartut tallimararterutaat hashimik imaluunniit naamaarnermik misiliisimapput (Pedersen og Bjerregaard 2012). Tamanna aamma *"HBSC-undersøgelsen 2010"*-mi suli taamaattoq erserpoq, tassani 16-17-inik ukiullit 19 %-ii hashimik misiliisimapput, 16-inillu ukiullit 25 %-iisa naamaarneq misilisimallugu (Niclasen og Bjerregaard 2011). Misissuinerit tamar-mik takutippaat inuusuttut ukioqarnerujartortillugit hashimik imaluunniit naamaarnermik misiliisimasut amerleriartartut.

"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi aamma erserpoq inooqatigiit akornanni naligiinngissuseq inuusuttut naamaarnermik misiliisarneranut atasartoq, inuusuttut naamaartartut ilaqtutaminnik pissakinnerpaasutut naliliisut amerlanerummata. Aam-

I *"Unge trivsel i Grønland 2011"* angav én ud af tre unge, at de havde røget deres første cigaret, inden de fyldte 13 år. Desuden viste undersøgelsen, at halvdelen af pigerne og godt en tredjedel af drengene røg dagligt. Sammenlignet med *"Unge trivsel i Grønland 2004"* viste undersøgelsen en stigning i antallet af rygere blandt drenge, men også at pigernes rygedebutalder var højere end i 2004. Samlet fandt man, at 41 % af de unge var ikke-rygere og at 43 % var daglige rygere (Pedersen og Bjerregaard 2012). Ud af den samlede gruppe af adspurgte unge i HBSC-undersøgelsen havde 37 % aldrig prøvet at ryge (Niclasen og Bjerregaard 2011).¹¹

EUFORISERENDE STOFFER

Det er de seneste år blevet undersøgt, hvorvidt unge har stiftet bekendtskab med euforiserende stoffer såsom hash og snifning. Brug af hash er udbredt, selvom det er ulovligt. Hash er et rusmiddel, som kan give hjerneskader ved langvarigt forbrug og udløse hashpsykose ved både langvarigt eller kortvarigt forbrug. Snifning via indtagelse af opløsningsmidler gennem indånding kan på længere sigt have alvorlige konsekvenser som hjerneskade, men den mest almindelige skade er dog forbrændinger (Niclasen og Bjerregaard 2011).

I *"Unge trivsel i Grønland 2011"* angiver en femtedel af de adspurgte unge at have prøvet enten hash eller snifning (Pedersen og Bjerregaard 2012). Et lignende mønster findes i den seneste HBSC-undersøgelse fra 2010, hvor 19 % af de 16-17 årige havde prøvet at ryge hash og 25 % af de 16 årige havde prøvet at sniffe (Niclasen og Bjerregaard 2011). Begge undersøgelser viser, at andelen af unge, der har prøvet hash eller snifning, stiger med alderen.

"Unge trivsel i Grønland 2011" viste desuden, at der er social ulighed i de unges erfaringer med at sniffe, således at forekomsten er højere blandt unge, der oplever familiens velstand som lav. Ydermere kunne der påvises en ty-

12 Misissuinerit marluk meeqqat inuusuttullu ukioqatigiiaat assigiinngitsuusunit marluusunit misissuinerit paasisat tunngavigaat. Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi sammineqartut tassaapput meeqqat atuarfiani atuartut 15-16-inik ukiullit, *"HBSC-undersøgelsen 2010"*-ili meeqqat atuarfiani atuartut 11-17-inik ukiullit akissutaanik tunngaveqarluni.

11 De to undersøgelser arbejder med data fra to forskellige aldersgrupper af børn og unge. I *"Unge trivsel i Grønland 2011"* består målgruppen af 15-16 årige folkeskoleelever, hvorimod *"HBSC-undersøgelserne 2006 og 2010"* baseres på svar fra 11-17 årige folkeskoleelever.

mattaaq inuusuttut minnerpaamik ataasiarlutik hashimik pujortartarnerat aamma naamaartarnerat, angajoqqaavisa imigassartormik hashimillu atuisarnerannut erseqqissumik attaveqarnerat takuneqarsinnaavoq, tassami inuusuttut hashimik pujortartartut imaluunniit naamaartartut marloriaammik amerlassuseqarmata angajoqqaavi imigassamik hashimilluunniit atornerluisuupata (Pedersen og Bjerregaard 2012).

TIMIMIK ATUINGINNEQ

Timimik atuineq meeqqat inuusuttullu akornanni peqqissumik inuunermi pissuseqartitsisarpoq. Meeqqat inuusuttullu timiminik atuisut inuunerup sinnerani anigorsinnaangisaminnik nappaateqalernissaminnut ulorianaateqanginnerpaasarput, timimillu atuineq inuusuttut inuunerissusaannut pitsaasumik sunniuteqartarpoq. Aammattaaq timimik atuinerup nukiit aqussinnaanerannik isumaliorulussinnaanermillu nukittorsaasarpoq, kiisalu timimik annertuumik atuisarneq meeqqat inuusuttullu atuagarsornerannut pitsaasumik sunniuteqartarluni. Timimik atuilluni inooriaatsip meeqqat akornanni oqimaappallaalernissaq pualavallaalernissarlu aamma pinaveersaartittarpaa. (Niclasen og Bjerregaard 2011).

Nalunaarusiami *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi inuusuttut sisamagaangaata ataaseq oqaluttuarpoq ullormut minnerpaamik 60 minutsit aalasarlutik, taamalu Ernæringsrådet inner-suuteqarpoq (Pedersen og Bjerregaard 2012). *"HBSC-undersøgelsen 2010"*-imi kisitsisit assigiinnangajappai, 27 %-tiullutik (Niclasen og Bjerregaard 2011). Tamatuma saniatigut *"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"*-mi ersersinneqarpoq inuusuttut 25 %-ii sakkortuumik ullut tamaasa timigissartartut, procentinngorlugit nukappiaqqat niuarsiaqqanit amerlanerullutik. Aamma misisuinermi erserpoq inuusuttut ilarparujussui timimik atuineq ajortuusut taasariaqartut, taakkulu kisitsisaat 2004-mit 2011-mut allangorsimangillat (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Siusinnerusukket ersersinneqarsimavoq peqqissutsikkut iliuutsit assigiinningsit soorlu timersornerup, tupatornerup, nerisat imigassallu akornanni imminut attaviliisoqarsinnaavsoq. *"Unge trivsel i Grønland 2004"*-mi takutinneqarpoq inuusuttut timersunnigisaannartut akornanni pujortartartut imigassartortartullu amerlanerusut, inuusuttunut timiminnik akulikitsumik atuisartunut naleqqiullugit (Curtis m.fl. 2006).

delig sammenhæng mellem unges erfaringer med hash og snifning og forældres alkohol- eller hashmisbrug, i det forekomsten af unge, der har prøvet at ryge hash eller sniffe mindst én gang, er dobbelt så høj, hvis forældrene har et alkohol- eller hashmisbrug (Pedersen og Bjerregaard 2012).

FYSISK INAKTIVITET

Fysisk aktivitet bidrager til en sund livsstil blandt børn og unge. Fysisk aktive børn og unge har mindre risiko for senere hen i livet at udvikle kroniske livsstilssygdomme, og en fysisk aktiv livsstil indvirker positivt på unges trivsel. Desuden er fysisk aktivitet med til at styrke motorik og koncentrationsevnen og et højt fysisk aktivitetsniveau har betydning for, hvordan børn og unge klarer sig i boglige fag. En fysisk aktiv livsstil er også med til at forebygge overvægt og fedme blandt børn og unge. (Niclasen og Bjerregaard 2011).

Én ud af fire af de adspurgte unge i *"Unge trivsel i Grønland 2011"* angav, at de bevæger sig i mindst 60 minutter dagligt, som Ernæringsrådet anbefaler (Pedersen og Bjerregaard 2012). Tallene fra *"HBSC-undersøgelsen 2010"* lå på nogenlunde samme niveau med 27 % (Niclasen og Bjerregaard 2011). Derudover peges der i *"Unge trivsel i Grønland 2011"* på, at 25 % af de unge dyrker hård motion dagligt, procentvis flere drenge end piger. Undersøgelsen viser desuden, at en stor andel af de unge kan betegnes som fysisk inaktive og at denne andel stort set er uændret fra 2004 til 2011 (Pedersen og Bjerregaard 2012).

Der er tidligere påvist en tydelig sammenhæng mellem forskellige former for sundhedsadfærd som motion, rygning, kostvaner og alkohol. *"Unge trivsel i Grønland 2004"* viste, at blandt unge, der aldrig dyrker motion, er der en større andel rygere og en højere forekomst af unge, der drikker alkohol hver uge, sammenlignet med unge der er jævnligt fysisk aktive (Curtis m.fl. 2006).

OQIMAAPPALLAARNEQ PUALAVALLAARNERLU

Kalaallit Nunaanni oqimaappallaartut pualavallaartullu amerlasuutut taasariaqarput, ukiunilu kingullerni amerliartuinnarsimapput. Pualavallaarneq nappaatinut arlalinntut uloriaanaatit annersarivaat, soorlu uummatiluttunut aamma type 2-diabetesertunut (Pedersen og Bjerregaard 2012).

”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011”-p ersersippaa meeqqat atuarfianni atuartut apersorneqartut akornannit 27 %-it¹³ pualavallaartuusut. Aammattaq misissuinermit takuneqarsinnaavoq nukappiaqqat akornanni oqimaappallaartut pualavallaartullu 2004-mit 2011-mut qaffariartoqalaarsimasooq (Pedersen og Bjerregaard 2012).

TARNIKKUT PEQQISSUSEQ

Tarnikkut nappaateqarnermut takussutissat, soorlu nikallungasarneq, puffajaneq, annilaanga, uissannguneq meeqqat inuusuttullu akornanni timikkut sananeqaatimik aallaaveqarsinnaapput, tamatigullu stressernerup kinguneratut ersiutaasarput, pitsaasumik inuunerissuseqannginnermut takussutissaasarlutik (Nielsen og Bjerregaard 2011). MIPI-p misissuinerata ”Inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu allakkiaq” takutippaa nivarsiaqqat akornanni inuunerissuseqarnerup nikallungajasarnerullu akornanni sakkortumik attuumassuteqartoqartartoq, tassami nivarsiaqqat inuunerissuseqarluartut akornanni nikallungasartut ikinerummata, nivarsiaqqanut sakkukinnerusumik inuunerissuseqartunut naleqqiullugit (Dahl-Petersen m.fl. 2006).¹⁴

HBSC-mik misissuinerit 2006 aammalu 2010-meerut taavalu ”Unge trivsel i Grønland 2004”, ”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011”-lu erseqqissaavigaat tarnikkut pissutsinut tamakku takussutissaasut. Nalunaarusiami ”Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011” inuusuttut sisamaagaangata pingasut nalilerpaat tarnikkut pitsaalluinnartumik imaluunniit pitsaasumik peqqissuseqarlutik. Aammattaq misissuinerup ersersippaa procentikkaarlugu nivarsiaqqat nukappiaqqanit amerlanerusut annilaanganerusartut imaluunniit nikallunganerusartut, aamma nukappiaqqani agguaqatigiissillugu takussutissalit amerleriarsimasut 2004-mit 2011-mut (Pedersen og Bjerregaard 2012). HBSC-imik misissuinerit takutippaat inuusuttut 2010-mi 23 %-ii nuannaanngittarsimasut/nikallungasarsimasut sapaatip akunneranut arlaleriarlutik, 22 %-

OVERVÆGT OG FEDME

Forekomsten af overvægt og fedme er generelt høj i Grønland og har været stigende gennem de senere år. Fedme udgør en af de største risikofaktorer for en lang række sygdomme, såsom hjertekarsygdomme og type 2-diabetes (Pedersen og Bjerregaard 2012).

”Unge trivsel i Grønland 2011” viser, at den samlede forekomst af overvægt og fedme blandt de interviewede folkeskoleelever er 27 %.¹² Undersøgelsen viser desuden, at der er en mindre stigning i forekomst af fedme og overvægt blandt drenge fra 2004 til 2011 (Pedersen og Bjerregaard 2012).

PSYKISK HELBRED

Psykiske symptomer, som at føle sig deprimeret, irriteret, nervøs og svimmel, kan hos børn og unge have fysiske eller biologiske årsager, men er ofte udtryk for stressreaktioner, der skyldes dårlig trivsel (Nielsen og Bjerregaard 2011). MIPI’s undersøgelse ”Notat om børn og unge med god trivsel” peger på en stærk sammenhæng mellem trivsel og symptomer på depression for piger, således at en mindre andel af unge piger med god trivsel har symptomer på depression sammenlignet med piger med mindre god trivsel (Dahl-Petersen m.fl. 2006).¹³

HBSC-undersøgelserne og Unge trivsel undersøgelserne belyser sådanne psykiske symptomer. I ”Unge trivsel i Grønland 2011” vurderer tre ud af fire unge, at de har et meget godt eller godt psykisk helbred. Desuden peger undersøgelsen på, at procentvis flere piger end drenge angiver flere symptomer på ængstelse og depression og at der er sket en stigning i det gennemsnitlige antal symptomer hos drenge fra 2004 til 2011 (Pedersen og Bjerregaard 2012). HBSC-undersøgelserne viste, at 23 % af de unge i 2010 følte sig ked af det/deprimeret mere end en gang om ugen og at 22 % havde indsovningsbesvær hyppigere end en gang om ugen (Nielsen og Bjerregaard 2011).

Af undersøgelsen ”Victimisation and PTSD in a Greenlandic youth sample” fremgår det, at 86 % ud af 269

13 Misissuineri oqimaappallaarneq pualavallaarneq inuusuttut BMI-at (Body Mass Index) aallaavigalugu naatsorsorneqarpoq.

14 Allakkiami tassani inuunerissuseq nassuarnearpoq ima: Inuk nammineq inuunerminut pitsaasumik naliliisoq, aamma sapaatit akunnerini kingullerni sisamani inuumarissutut qiimasutullu imminut naliliiffigisimasooq.

12 Undersøgelsen beregner overvægt og fedme blandt de unge ud fra BMI (Body Mass Index).

13 God trivsel er i dette notat defineret som en person der har et positivt syn på egen livssituation og har følt sig veloplagt og fuld af energi inden for de sidste fire uger.

illu sapaatip akunnerata ingerlanerani arlaleriarlutik sininnaveertarsimasut. (Nielsen og Bjerregaard 2011).

Misissuinermit "Victimisation and PTSD in a Greenlandic youth sample" ersepoq kalaallit atuartut avannaamiut 269-it 86 %-ii (12-18-inik ukiullit) inuunerminni minnerpaamik timikkut tarnikkulluunniit ajoqusernermik kingunerlutsitsisinnaasumik nalaataqarsimasartut (PTE). PTE-mut pissutaakkajuttut tassaapput ikinngutit ilaqtanniluunniit toqusoqarnek, nakuuserfigineqarnisamik qunusaartinneq, imminut toqoriarnek, ipisoqartillugu toqukkut qimaguttoqarnek aamma kanngusaartinneq imaluunniit allanit malersugaaneq. Misissuinerup taamaalilluni takutip-paa kalaallit inuusuttut akornanni tarnikkut peqqissutsikkut ajornartorsiuteqartoqartoq, aammalu takutillugu niviarsiaqqat tassaasut eqqugaanerukkajuttut. (Karsberg m.fl. 2012).

MEEQQAT INUUSUTTULLU AKORNANNI IMMINUT TOQORUSUTTARNEQ

"Ullut tamangajaasa aliasuttarama, aamma taamani ikinnguteqarpallaannginnama."

Meeqqat atuarfianni atuartoq^{VI}

"Taamani inuunissara sapingjassimavara! Aamma angerlar-simaffitsinni kisimiittarama anaanagalu imertarluni. Taamani assut ajornartorsiuteqarsimavunga!"

Meeqqat atuarfianni atuartoq^{VII}

"Unges trivsel i Grønland 2004" aamma "Inuusuttuuneq nalor-ninartulik 2011" takutippaat meeqqat atuarfianni atuartut annerit akornanni imminut toqorusuttarnermik eqqarsaateqartartut aamma imminut toqoriararsimasut, nammineq akissutaat aallaavigalugit (Curtis m.fl. 2006, Pedersen og Bjerregaard 2012). MIPI-p allakkiaq "Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni imminor-nissamik eqqarsaatit imminoriarnerillu pillugit allakkiaq" saqqummersippaa, tassanilu itisilikkamik "Unges trivsel i Grønland i 2004"-mit paasissutissat katersat tunngavigalugit tamanna misissorneqarpoq (Pedersen m.fl. 2007). Ataatsimut isigalugu misissuinerit taakku tamarmik inuusuttut akornanni imminut toqoriararnek pillugu takussutissiisuupput.

nordgrønlandske elever (12-18 år), havde været udsat for mindst én direkte potentielt traumatiserende event (PTE). De hyppigste direkte PTE's var dødsfald blandt venner eller familie, voldstrusler, selvmordsforsøg, drukneulykker og ydmygelse eller forfølgelse af andre. Undersøgelsen indikerer således problemer med det psykiske helbred hos grønlandske unge og viser desuden at piger udgør en særligt udsat gruppe (Karsberg m.fl. 2012).

SELMORDSADFÆRD BLANDT BØRN OG UNGE

"Fordi jeg var ulykkelig næsten hver dag, og jeg havde næsten ingen venner den gang."

Folkeskoleelev^{VI}

"Fordi jeg ikke kunne klare mit liv dengang! Og fordi jeg var helt alene hjemme og min mor drak. Jeg havde så mange problemer dengang!"

Folkeskoleelev^{VII}

"Unges trivsel i Grønland 2004" og "Unges trivsel i Grønland 2011" viser forekomsten af selvmordstanker og selvmordsforsøg blandt de ældste folkeskolelever ud fra deres egne besvarelser (Curtis m.fl. 2006, Pedersen og Bjerregaard 2012). MIPI udgav "Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg i Grønland", som udgør en uddybende analyse af de indsamlede data fra "Unges trivsel i Grønland i 2004" (Pedersen m.fl. 2007). Samlet giver disse undersøgelser et indblik i selvmordadfærd blandt unge.

"Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi niviarsiaqqat 21 %-iisa aamma nukappiaqqat 5,6 %-iisa oqaluttuaraat ukiup¹⁵ ingerlanerani imminut toqorusuttarnermik eqqarsaateqartarsimallutik. 2011-mi nukappiaqqat quliugaangata ataaseq aamma niviarsiaqqat sisamaagaangata ataaseq imminut toqoriarsimapput. Aammattaq misissuinerup ersersippaa inuusuttut pingasuugaa-ngata marluk imminut toqoriarsimasut misileeqqittarsimasut, affaasalu missaasa imminut toqoriarsimanerigaluartik arlaannut oqaluttuarineq ajorsimavaat. Ataatsimut isigalugu imminut toqorusullutik eqqarsaateqartartut affaasa missaanik ikileriarsimapput, aammalu niviarsiaqqat imminut toqoriartartut akornanni annertuumik ikileriartoqarsimavoq, nukappiaqqanili taamaattoqarani, 2004-mit 2011-mut (Pedersen og Bjerregaard 2012, Curtis m.fl. 2006).

Nalunaarusiami "Unge trivsel i Grønland 2004" inuusuttut imminut toqukkusullutik pissusilersortartut pillugit profililiorsimapput. Inuusuttut imminut toqoriarsimasut:

- Inooqatigiit akornanni ilinniagarisamikkulluunniit pitsaavallaanngitsumik tunuliaqutaqartarput.
- Angajoqqaamik naleqqussarnissamat ajornartorsiuteqarnerannik nalaataqakkajussimasarput, uani oqaatigineqarluni inuusuttut angajoqqaarsiaqartarsimasut/imaluunniit inuusuttut ilaqtaminni qanigisani imigassamik ajornartorsiuteqartoqartoq misigisaqarfigisimavaat.
- Tamatigit sumiginnagaasarsimapput, angajoqqaajusunillu marluusunit nakuuserfigitillutik pillagaasarsimapput.
- Imminut toqussimasunik ilisimasarisarsimapput. (Curtis m.fl. 2006).

MIPI-p allakkiaata "Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni imminornissamik eqqarsaatit imminoriarnerillu pillugit allakkiaq" erseqqissaavigaa nunap immikkoortuini assigiinngitsuni nukappiaqqani niviarsiaqqanilu imminut toqoriartut arlassusaasa assigiinnginneri. Tunumi inuusuttut affai imminut toqoriarsimapput. Kitaata avannaani inuusuttut pingajorarterutaat imminut toqoriarsimapput, Nuummi 15 %-iullutik Kujataa Kitaanilu 20 %-iullutik. Aammatta misissuinerup takutippaa niviarsiaqqat nukappiaqqallu imminut toqoriarsimasut amerlanersaat 10-t missaan-

I "Unge trivsel i Grønland 2011" angav 21 % af pigerne og 5,6 % af drengene, at de havde haft selvmordstanker indenfor det seneste år.¹⁴ I 2011 havde én ud af ti drenge og én ud af fire piger forsøgt at begå selvmord. Desuden viser undersøgelsen, at to ud af tre unge, der har forsøgt selvmord, har forsøgt mere end én gang og at halvdelen ikke har fortalt nogen om selvmordsforsøget. Der er samlet set sket en halvering af forekomsten af selvmordstanker samt en væsentlig nedgang i selvmordsforsøg blandt piger, men ikke for drenge, fra 2004 til 2011 (Pedersen og Bjerregaard 2012, Curtis m.fl. 2006).

I "Unge trivsel i Grønland 2004" opstilles en profil for unge, der rapporterer om selvmordsadfærd. Unge, der har forsøgt selvmord:

- har oftere en social eller uddannelsesmæssig mindre privilegeret baggrund.
- har oftere været udsat for, at deres forældre har haft tilpasningsproblemer, her udtrykt ved, at de unge bor i familiepleje og/eller at de unge har været vidne til alkoholproblemer i den nærmeste familie.
- har oftere været udsat for omsorgssvigt, her i form af fysisk afstraffelse fra forældrenes side.
- har oftere haft kendskab til personer, der har begået selvmord. (Curtis m.fl. 2006).

MIPI's "Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg i Grønland", peger blandt andet på geografiske forskelle mellem forekomsten af selvmordsforsøg hos både drenge og piger. Over halvdelen af de unge i Østgrønland har forsøgt at begå selvmord. En tredjedel af de unge i Nordvestgrønland har forsøgt at begå selvmord, hvor andelen i hhv. Nuuk og Sydvestgrønland udgjorde 15 % og 20 %. Desuden peger undersøgelsen på, at en stor andel af de piger og drenge, som har forsøgt at begå selvmord, har boet i en

15 Misissuinerit marluk tassuunakkut sanilliuqqarsinnaanngillat, "Unge trivsel i Grønland 2004"-mi apeqqutigineqarmat inuusuttut imminut toqorusullutik eqqarsaateqarsimanersut, "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mili ukiup kingulliup iluani imminut toqorusullutik eqqarsaateqartarsimanersut apeqqutigineqarluni.

14 De to undersøgelser er ikke sammenlignelige på dette punkt, da der i "Unge trivsel i Grønland 2004" spørges ind til hvorvidt de unge nogensinde har tænkt på at begå selvmord, og der i "Unge trivsel i Grønland 2011" spørges ind til selvmordstanker indenfor det seneste år.

nik ukioqarlutik nunaqarfimmi najugaqarsimasuusut, inuusutunut imminut toqoriarsimannngitsutut nalunaarsimasunut naleq-qiullugit. Nukappiaqqat niviarsiaqqallu imminut toqoriarsimane-rannut kiserliorneq attuumassuteqarpoq, tassami imminut toqori-arsimasut amerlanersaasa oqaatigaat akulikitsumik kiserliortar-simallutik (Pedersen m.fl. 2007).¹⁶

bygd i 10 års alderen, set i forhold til de unge der ikke rapporterede selvmordsadfærd. Både for drenge og piger ses der en sammenhæng mellem ensomhed og selvmords-forsøg, idet en markant højere andel af dem, der har for-søgt at begå selvmord, ofte har følt sig ensomme (Peder-sen m.fl. 2007).¹⁵

16 Misissuinermi uani taaneqartunit amerlanerit pissutsit sammisallu immin-
nut attuumassuteqartut eqqartorneqarput (Pedersen m.fl. 2007).

15 Undersøgelsen peger på flere sammenhænge end de her nævnte
(Pedersen m.fl. 2007).

”Ullutsinni inuusuttuunerup nuannequtaa tassaavoq ikinnguti-giulluarneq, ikinngutitut imminut nuannaralunitatigeqatigiinneq, aamma ikinngutiginnermi soorlu ajornartorsiutininik qaangiini-arneq.”

Meeqqat atuarfianni atuartoq^{viii}

”Det gode ved at være ung i dag er at være gode venner, holde af og stole på hinanden som venner og at arbejde på venskabet ved f.eks. at løse problemer.”

Folkeskoleelev^{viii}

Immikkoortumi tulliuuttumi meeqqat inuusuttullu inuunerissusaannik misissuinerit inernerit saqqummiunneqassapput. Inuunerissuseq meeqqat inuusuttullu inersimasunut, ikinngutinut atuarfimmilu ikinngutiminnut attaveqataat aallaavigalugit allaasirineqassaaq. Tamatuma saniatigut meeqqat inuusuttullu inuunerissutsimikkut imminut naliliiviginerat ilanngunneqassaaq. Immikkoortumi tassa sammineqassapput meeqqat inersimasullu akornanni tatigeqatigiinneq, kiserliorneq, ajortisaarisarneq aamma inuunerissutsikkut imminut naliliiviginninneq. Ukiuni qulini kingullerni misissuinerit arlallit inuusuttut inuunerissusaat misissugarisimavaat, misissuinerit tassaallutik ”HBSC-undersøgelsen 2006”, ”HBSC-undersøgelsen 2010”, ”Unge Trivsel i Grønland 2004” aammalu ”Inuusuttuunneq nalorninartulik 2011”.¹⁷

MEEQQAP INERSIMASULLU AKORNANNI ILISARISIMASAQATIGIINNEQ

Meeqqat inuusuttullu inersimasunik toqqisisimanartitaminnik oqaloqatigisinnaasaminnillu pisariaqartitsippat. Nalunaarusiami ”Inuusuttuunneq nalorninartulik 2011”-mit erserpoq inuusuttut amerlanerit (83 %) minnerpaamik ataatsimik inersimasunik ajornartorsiutiminnik, aliasuutiminnik eqqasuutiminillu eqqartueqatissaqartuusut. Tassani annertuseriarneq minnerusoq ”Unge trivsel i Grønland 2004”-mut naleqqiullugu takuneqarsinnaavoq. Misissuineruttaaq takutippaa apersorneqartut ilai amerlasuutut taasariallit (17 %) inersimasunik alisuutiminnik eqqasuutiminnilluunniit oqaloqatissaqanngimmata imaluunniit inersimasunut aniatitsinissaminnut assut sapersartarmata. Inuusuttut illoqarfanni alliatorsimasut annertunerusumik inersimasunut aniatitsinissartik sapersaatigalugu oqaatigaat, inuusuttunut nunaqarfimmi alliatorsimasunut naleqqiullugu. Misissuinerimi tassani inuusuttut amerlanerit (77 %) aammattaaq angajoqqaaminut oqaluttuarsinnaanissartik sapersaatiginnigilaat (Pedersen og Bjerregaard 2012). Nalunaarummi ”HBSC-undersøgelsen 2010” takuneqarsinnaavoq nukappiaqqat nivarsiaqqallu ataaminnut oqaluttuarternerimmi assigiinngissuseqartut. Nukappiaqqat 12 %-

I det følgende præsenteres resultater fra undersøgelser, der belyser børn og unges trivsel. Trivsel beskrives i denne sammenhæng ud fra børn og unges relationer med voksne, venner og skolekammerater. Derudover inddrages børn og unges selvvaluerede trivsel. Mere specifikt fokuserer afsnittet således på fortrolighed mellem barn og voksen, venner, ensomhed, mobning samt selvvalueret trivsel. Inden for de seneste ti år har flere undersøgelser forholdt sig til unges trivsel, såsom HBSC-undersøgelserne og Unge Trivsel undersøgelserne.¹⁶

FORTROLIGHED MELLEML BARN OG VOKSEN

Børn og unge har behov for voksne, som de er trygge ved og tør betro sig til. Af ”Unge trivsel i Grønland 2011” fremgår det, at de fleste unge (83 %) både har mindst én voksen at betro sig til ved problemer, sorger og bekymringer. Dette viser en lille stigning set i forhold til ”Unge trivsel i Grønland 2004”. Desuden viser undersøgelsen, at en forholdsvis stor andel (17 %) af de adspurgte ikke havde nogen voksne at betro sig til eller fandt det meget svært eller svært at betro sig til voksne. Unge, der var opvokset i en by, angav i højere grad at have svært ved at betro sig til voksne, end unge der var opvokset i en bygd. Ifølge denne undersøgelse havde de fleste unge (77 %) desuden let ved at betro sig til deres forældre (Pedersen og Bjerregaard 2012). I ”HBSC-undersøgelsen 2010” fandt man en tydelig forskel på, hvorvidt drenge og piger betror sig til deres far. 12 % af drengene i undersøgelsen fandt det svært at betro sig til deres far om noget, der virkelig bekymrede dem og dette gjaldt for næsten dobbelt så mange af pigerne (23 %) (Nielsen og Bjerregaard 2011).

17 Misissuinerit meeqqat inuusuttullu inuunerissusaat ataatsimut isigalugu annertunerusumik uani saqqummiunneqartunut sanilliullugu sammivaat, taakkunani inuunerissuseq peqqissutsimut naleqqersuunerusarlugu.

16 Undersøgelserne forholder sig til børn og unges trivsel i et bredere perspektiv end det her præsenterede, da de ofte fokuserer på trivsel ud fra en sundhedsfaglig vinkel.

iisa misissuinerimi peqataasut ataartik assut ernumassutigisaminnik oqaluttuarfigissallugu sapersaatigisarpaat, niviarsiaqqalli marloriaataasa sapersaatigisarlugu (23 %) (Niqlasen og Bjerregaard 2011).

IKINNGUTIT KISERLIORNERLU

Nalunaarusiami "Unge*s trivsel i Grønland 2004*" inuusuttut inoqatimininnut attaveqartarnerat inuunerissusaannut atalluinnarpoq, inuusuttut tamatigit iluarusuttut qiimasutullu misigisartut oqaluttuarmata arlalinnik ikinnguteqarlutik (Curtis m.fl., 2006). Misissuinerimi "HBSC-undersøgelsen 2010" meeqqat 90 %-iisa oqaluttuaraat ikinngutitik naammagisimaaralugit imaluunniit assut naammagisimaaralugit. Ikittunnguit 2 %-it ikinnguteqanngilat, nukappiaqqalli 64 %-ii aamma niviarsiaqqat 70 %-ii sisamanik imaluunniit amerlanerusunik ikinnguteqarput. Ammattaq misissuinerimi erserpoq meeqqat atuareermermi kingorna unnukullu ikinngutitik assut ilagisaraat (Niqlasen og Bjerregaard 2011). Meeqqat amerlanerit apersorneqartut misissuinerimi "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi aamma ikinngutinut klassimilu ataqatimininnut arlalinnik attaveqartarput. Kiisalu misissuinerup takutippaa meeqqat amerlanerit (93 %) minnerpaamik ataatsimik ukioqatiminnik oqaloqatikkuminarisaminnik ornitassaqartartut (ikinngutit, angutaatigisaq/arnaatigisaq, qatanngutit) (Pedersen og Bjerregaard 2012).¹⁸ Nalunaarusiami "Kalaallit Inuiaqatigiivini Inuusuttuaqqat. Inuusuttuaqqat Inoqatigiinnermi Ajornartorsiutit Periarfissallu Pillugit Ilisimasaat Isummertariaasaallu" inuusuttut sisamararterutaat oqaluttuarput ukioqatitik inoqatit akornanni ajornartorsiutitik pillugit ilaannik kut oqaloqatigisarlugit, sinnerilu qaqtikkut taamaasiortarput, oqaloqatiginningsaannarlutilluunniit (Christensen 2013).

Nalunaarusiani misissuinerit tikkuussippuit meerarpassuit inuusuttorpassuillu ukioqatiminnut pitsaasumik attaveqartuusut, meerarpassuillu ataatsimik arlalinnilluunniit ikinnguteqartuusut. Misissuinerit aamma ersersippaat inuusuttut arlalissuit kiserliortut misigisimasartut. Nalunaarusiami "Kalaallit Nunaanni Meeqqat" paasinarsivoq meeqqat kalaallit 8 %-ii ataatsimuussut-sip avataaniittuusut (Christensen m.fl. 2008). Aammattaarlu nalunaarusiami "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011" erserpoq inuusuttut apersorneqartut 8 %-ii kiserliukkajuttuusut, naak allanik peqateqarusukkaluarlutik misigisimasarlutik. Misissuinerup

VENNER OG ENSOMHED

I "Unge*s trivsel i Grønland 2004*" fandtes en tæt sammenhæng mellem unges sociale relationer og trivsel, således at de, der ofte følte sig veloplagte og fulde af liv, angav at have flere venner (Curtis m.fl., 2006). I "HBSC-undersøgelsen 2010" angav i alt 90 % af de adspurgte børn, at de var tilfredse eller meget tilfredse med deres venner. En meget lille andel på 2 % havde slet ikke nogen venner, mens i alt 64 % af drengene og 70 % af pigerne havde fire eller flere venner. Desuden viste undersøgelsen, at børnene også var meget sammen med deres venner både efter skoletid og om aftenen (Niqlasen og Bjerregaard 2011). Majoriteten af de adspurgte børn i "Unge*s trivsel i Grønland 2011*" havde også flere gode relationer til venner og klassekammerater. Desuden viste undersøgelsen, at de fleste børn (93 %) har mindst en jævnaldrende (venner, kæreste, søskende), som de har nemt ved at betro sig til (Pedersen og Bjerregaard 2012).¹⁷ I undersøgelsen "Unge *i det grønlandske samfund. Unge*s viden og holdning til sociale problemer**" angiver en fjerdedel af de unge, at de taler med jævnaldrende om sociale problemer en gang imellem og resten gør det sjældent eller aldrig (Christensen 2013).

De ovenstående resultater peger på, at en stor andel børn og unge har gode relationer til jævnaldrende og at mange børn har en eller flere venner. Undersøgelserne peger dog samtidig på, at en del unge føler sig ensomme. Af "Børn i Grønland" fremgår det, at 8 % af alle grønlandske børn er placeret uden for fællesskabet (Christensen m.fl. 2008). Ligeledes fremgår det af "Unge*s trivsel i Grønland 2011*", at 8 % af de adspurgte unge ofte følte sig alene, selvom de havde lyst til at være sammen med andre. Desuden peger undersøgelsen på, at der er en sammenhæng mellem social ulighed og ensomhed, således at børn, der vurderer familiens velstand som lav, ofte føler sig uønsket

18 Misissuinerit marluk meeqqat inuusuttullu ukioqatigiiaaniit assigiinngitsuusunit marluusunit misissuineritit paasisat tunngavigaat. "Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011"-mi meeqqat atuarfiani atuartut 15-16-inik ukiullit sammineqarput. "HBSC-undersøgelsen 2010"-imi meeqqat atuarfianni atuartut 11-17-inik ukiullit akissutaat tunngaviullutik.

17 De to undersøgelser arbejder med data fra to forskellige aldersgrupper af børn og unge. I "Unge*s trivsel i Grønland 2011*" består målgruppen af 15-16 årige folkeskoleelever, hvorimod HBSC-undersøgelsen baseres på svar fra 11-17 årige folkeskoleelever.

aamma tikkuussiffigaa inoqatit akornanni naligiinnginneq kiserliornerlu imminnut attaveqartuusut, tassalu meeqqat ilaquttaminik pissakinnerusutut naliliisimasut tassaakkajuttarmata allanit ilagineqarumanatik kiserliorlutillu misigisartut. Aamma ilagineqarumanani kisimiittutut misigisaqartarneq inersimasunut attaveqartarnermut attuumassuteqarpoq, tassami inuusuttut inersimasunut oqaluttuarnissaminik ajornakusoortitsisartut inersimasunilluunniit oqaloqatissaqanngitsut tassaasarmata ilagineqarumanatik kisimiittutut misigisartut. Misissuinerup aamma tikkuussiffigaa meeqaat arlallit nunaqarfimmi alliaortorsimasut ilagineqarumanatik kisimiittutut misigisartut, meeqqanut illoqarfimmi alliaortorsimasunut naleqqiullugit. Kiserliornermik sivisuumik misigisimaneq inuunerissuseqannginnermut takussutissaavoq, meeqqallu ineriartorneranut kinguneqarsinnaalluni (Pedersen og Bjerregaard 2012). MIPI-p allakkiaani *"Inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu allakkiaq"* annikitsumik inuunerissuseqarneq kiserliornermut attuumassuteqarpoq. Niviarsiaqqat affai sinnerlugit (54 %) annikitsumik inuunerissuseqartutut misigisimasut ilaannikkut imaluunniit akulikitsumilluunniit ilagineqarumanatik kiserliortutut misigisimasarput, taakkulu tassaapput niviarsiaqqat inuunerissuseqarluartutut misigisimasut pingajortarutaat. Nukappiaqqat annikinnerusumik inuunerissuseqarlutik misigisimasartut 37 %-iupput, nukappiaqqallu pitsaasumi inuunerissuseqartutut misigisimasut 23 %-iupput (Dahl-Petersen 2006).

NIKASSAASARNEQ

Nikassaasarneq nunani amerlasuuni meeqqanut inuusuttunullu atatillugu unaminarnerpaatut nalilerneqartarpoq, ajortisaarinerlu pillugu misissuinerne paasinarpoq nikassaasarneq aamma Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu akornanni atuuttuusooq. Nikassaasarneq sakkortuunik kinguneqarsinnaavoq; nikassaarisumut aamma nikassarneqartumut, aammali nikassaarinnermut uniinnarlutik isiginnaaginnartuusunut (Pedersen og Bjerregaard 2012, Niclasen og Bjerregaard 2011).

Nalunaarusiat HBSC-minngaanneersut takutippaat nikassaasarneq Kalaallit Nunaanni assut atugaasooq, aamma atuartut nikassaasartut imaluunniit nikassarneqartartut tassaasut navianaatilimmik pissusilersuutinik annertunerusumik pissusilersortartuusut soorlu pujortartarlutik imigassartortarlutillu (Niclasen m.fl. 2007, Niclasen og Bjerregaard 2011). Nalunaarusiami *"HBSC-undersøgelsen 2010"* meeqqat 90 %-iisa oqaluttuaraat nikassarneqarsimanatik imaluunniit qaammammut 2-3-riarlutik nikassarneqarsimallutik imaluunniit qaqutikkut nikassarneqartarlutik. Tamanna *"HBSC-undersøgelsen 2006"* naleqqiullugu pitsangoriarnermik takutitsivoq, taamani meeqqat 85 %-ii taama

alene. Desuden ses en sammenhæng mellem at føle sig uønsket alene og relationen til voksne, i det unge, der finder det vanskeligt at betro sig til voksne eller som ikke har nogle voksne at betro sig til, oftere føler sig uønsket alene. Ligeledes peger undersøgelsen på, at flere børn, der er opvokset i en bygd, ofte føler sig uønsket alene end børn der er opvokset i en by. En vedvarende følelse af ensomhed er et tegn på mistrivsel og kan få betydning for børns udvikling (Pedersen og Bjerregaard 2012). MIPI's *"Notat om unge med god trivsel"* peger på en sammenhæng mellem mindre god trivsel og ensomhed. Over halvdelen (54 %) af piger med mindre god trivsel føler sig engang imellem eller ofte uønsket alene, hvor denne andel udgør en tredjedel af piger med god trivsel. Andelen er 37 % for drenge med mindre god trivsel og 23 % for drenge med god trivsel (Dahl-Petersen 2006).

MOBNING

Mobning anses for at være en af de største udfordringer i forhold til børn og unge i mange lande og undersøgelser på området viser også, at mobning finder sted blandt børn og unge i Grønland. Mobning kan have alvorlige konsekvenser; både for den der bliver mobbet og den der mobber, men også for de øvrige passive vidner til mobningen (Pedersen og Bjerregaard 2012, Niclasen og Bjerregaard 2011).

HBSC-undersøgelserne har vist, at mobning er et udbredt fænomen i Grønland og at elever, der enten mobber eller bliver mobbet, udviser en højere grad af risikoadfærd, som for eksempel rygning og indtag af alkohol (Niclasen m.fl. 2007, Niclasen og Bjerregaard 2011). I *"HBSC-undersøgelsen 2010"* angav 90 % af børnene, at de aldrig var blevet mobbet eller var blevet mobbet 2-3 gange om måneden eller sjældnere. Dette viser en positiv udvikling i forhold til HBSC-undersøgelsen i 2006, hvor 85 % af børnene havde angivet dette. Udviklingen viste dog også, at de børn, som følte sig mobbet i 2010, oplevede det hyp-

nalunaarsimmammata. Ineriartornerutaaq takutippaa meeqqat 2010-mi nikassarneqartutut misigisimasartut, 2006-imi akulikinnerusumik nikassarneqartarlutik misigisarsimmammata (Nielsen m.fl. 2007, Nielsen og Bjerregaard 2011). Aamma taama nalunaarusiaq ”*Inuusuttuunq nalorninartulik 2011*” takussutissaqarpoq, tassani atuartut 85 %-ii oqaluttuarput nikassarneqarsimanatik imaluunniit qaammatini kingullerni marlussunni ikittoriaannarlutik nikassarneqarsimasutut oqaluttuarlutik. Akerlianili atuartut quliugaangata ataaseq sapaatip akunneranut minnerpaamik ataasiarluni nikassarneqartarsimavoq. Aammattaa misisuinerup takutippaa inuusuttunit pingasuusunit sapaatip akunneranut nikassarneqartartunit ataaseq nammineq aamma inuusuttunit allanut nikassaasartuusoq (Pedersen og Bjerregaard 2012).

INUUNERISSUTSIKKUT IMMINUT NALILIIVIGINEQ

Nalunaarusiami ”*The Good Childhood Report 2014*” meeqqat inuusuttullu inuunerissutsikkut imminut naliliiviginerat nunani¹⁹ arlalinni assigiinngitsuni uuttortarneqartarpoq. Inuunerissutsikkut imminut naliliivigineq uuttuutit arlalissuit atorlugit uuttortarneqartarpoq, soorlu meeqqat inuusuttullu namminneq inuunermik pitsaasusaannik misigisimanagerat, peqqissuseq, qanoq atuarfimmi assoroortiginerat, angajoqqaanut kammalaatiminnullu attavikkut aamma ajoqutitut takussutissat amerlassusaatigut. Nalunaarusiami erserpoq meeqqat kalaallit inuunerissutsikkut imminut qaffasissumik naliliivigisartut. Kalaallit Nunaat nalunaarusiami qaffasinnerit sisamaattut inisseqqavoq (Pople m.fl. 2014).

pigere end i 2006 (Nielsen m.fl. 2007, Nielsen og Bjerregaard 2011). Et lignende mønster findes i ”*Unge trivsel i Grønland 2011*”, hvor 85 % af de adspurgte elever aldrig har følt sig mobbet eller var blevet mobbet få gange inden for de seneste par måneder. Til gengæld havde én ud af ti af eleverne følt sig mobbet mindst en gang om ugen. Samtidig viser undersøgelsen, at godt én ud af tre unge, der følte sig mobbet ugentlig, selv mobbede andre ugentligt (Pedersen og Bjerregaard 2012).

SELVVURDERET TRIVSEL

I rapporten ”*The Good Childhood Report 2014*” måles børn og unges selvvurderede trivsel i en række forskellige lande.¹⁸ Selvvurderet trivsel måles ud fra en lang række parametre som for eksempel børn og unges egen opfattelse af deres livskvalitet og helbred, hvor pressede de føler sig i skolen, deres relationer til forældre og kammerater samt antal symptomer. Rapporten viser, at grønlandske børn har en høj score på indekset for selvvurderet trivsel. Grønland ligger nummer fire på listen over lande i rapporten (Pople m.fl. 2014).

19 Inuummarissutsikkut imminut naliliivigineq nutsernerpoq uannga *Subjective wellbeing*, nalunaarusiami atorneqartumit.

18 *Selvvurderet trivsel* er en oversættelse af termen *Subjective wellbeing*, som bruges i rapporten.

”Annikitsumik isertitaqartartuni ilaquataqarnerma nikallortittarpaanga. Inuusuttut allat aningaasaateqartuaannartut usornartarput, nammineq aningaasaateqanngikkaanni. Meeqqat suli-sartunik angajoqqaallit usornartarput. Nerisassaaleqilluni peq-qinnannqilaq.”

Niviarsiaraq 15-inik ukiulik¹⁸

Meeqqat pillugit isumaqatigiisummi artikel 27-mi allaqqa-voq ”Meeqqap kialluunniit inuuniarnera pitsaasuusariaqar-poq, meeqqap timikkut, tarnikkut, anersaakkut, ileqqoris-saarnikkut inooqatillu akornanni ineriartornerani pisari-aqartinneqarmat”. Artikeli meeqqap ineriartorneranut tapersi-utaasussanik minnerpaamik piumasaqaataasunik tunngaviusunik najoqqutassaqarpoq:

- Meeqqat nerisassaqaassapput, atisassaqaassapput, angerlarsimaffeqassallutillu
- Meeqqat ukiuminnut naleqquttumik tamakkiisumillu ineriartorsinnaassapput
- Meeqqat tamarmik naligiimmik periarfissinneqassapput

Ukiuni kingulliinerusuni misissuinerit arlallit saqqummersinneqartarput, Meeqqat pillugit Isumaqatigiisummut naleqqiullugit meeqqat inuuniarneranut misissuisimasunik. MIPI-p saqqum-mersissimavai nalunaarusiat tulleriaat ”Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat” 2008-mi aamma MIO-p 2013-imi saqqummersippaa ”Meeraq kinaluunniit piitsuutitaalluni peroriartussannqilaq”. MIO-p nalunaarusiaani erserpoq Kalaallit Nunaanni meeqqat 11,7 %-ii 2010-mi allanut naleqqiullugit piitsuutitaasut, tamanna ima nassuiarlugu isertitaqartuni medianindkomst 50 %-iinit minnerusuneersut (<50 % af medianind-komsten) (19,8 % nassuiarlugit <60 %).²⁰ Meeqqat Kalaallit Nunaanni piitsuutitaasut taamaalilluni Tuluit Nunaanni, Canada-milu piitsuutitaassusaannut assersuunneqarsinnaavoq, USA-milu piitsuutitaassutsimit annikinnerulluni. Nunanut Avannarlernut sanilliullugu meeqqat Kalaallit Nunaanni piitsuutitaasut amerlanerupput. Nalunaarusiap aammattaq takutippaa meeqqat ilaqutariinni piitsuni inuusut amerlasusaat 2002-2010-mi assi-giinngiaartuusut, taamaattumillu iluamik assigiiaarnerusumik

”At leve i en familie med lav indkomst, gør mig ked af det. Man misunder at se andre unge, som altid har penge, når man selv mangler penge. Man misunder børn med forældre, der har arbejde. Det er ikke sundt at mangle mad.”

Pige, 15 år¹⁹

Af artikel 27 i Børnekonventionen fremgår det, at ”Ethvert barn har ret til den levestandard, der kræves for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sociale udvikling”. Artiklen indeholder nogle grundlæggende normer for, hvilke omstændigheder der som minimum kræves for at understøtte barnets udvikling:

- Børn skal have adgang til mad, tøj og bolig
- Børn skal kunne udvikle sig alderssvarende og fuldt ud
- Alle børn skal gives lige muligheder

I løbet af de seneste år er der publiceret flere undersøgelser, som forholder sig til børns levestandard i henhold til Børnekonventionen. MIPI har publiceret rapportserien ”Børns levestandard” i 2008 og MIO udgav ”Ingen børn skal vokse op i fattigdom” i 2013. MIO’s rapport viser, at 11,7 % af alle børn i Grønland levede i relativ fattigdom i 2010, defineret ved <50 % af medianindkomsten (19,8 % defineret ved <60 %).¹⁹ Børnefattighedsniveauet i Grønland lå således på samme niveau som Storbritannien og Canada og på et lavere niveau end USA. Sammenlignet med de nordiske lande er andelen af børn der vokser op i fattigdom i Grønland større. Desuden viser rapporten, at andelen af børn i fattige familier varierede i perioden fra 2002-2010, og der kan således ikke påvises en tydelig tendens. Der er til gengæld sket et fald i andelen af børn i vedvarende fattigdom fra 5,6 % i perioden 2002-2004 til 3,1 % i perioden 2008-2010 (<50 %) (Pedersen m.fl.,

20 Medianindkomsten tassaavoq innuttaasuni qaffasinnerpaamik appasinnerpaamillu isertitaqartartut akornanni isertitaqartartunut taaguut. Taama isertitaqartartunit isertitaqarnerusartut isertitakinnerusartullu amerlaqatigiittarput.

19 Medianindkomsten er den mellemste indkomst for befolkningen. Lige mange får mere eller mindre end medianindkomsten.

takussutissartaqanngilaq. Akerlianilli meeqqat ingerlaavartumik piitsuusutut nalilerneqartut akornanni ikileriartoqarsimavoq piffissami 2002-2004-mi 5,6 %-imit piffissami 2008-2010 (<50 %) 3,1 %-imut (Pedersen m.fl., 2013).²¹ MIPI-p nalunaarussiaani tulleriinni ”Meeqqat pissakilliortut – Ilaqutariinni aningaasarliortuni meeqqanik angajoqqaanillu apersuilluni misissuineq”, erseqqissarneqarpoq meeqqat piitsuullutik inuusut amigaatigisaraat nerisassat peqqinnartut, atisassat tulluurtut aamma angerlarsimaffik angerlarsimaffigissallugu ajunngitsoq. Meerarpassut arlallit sunngiffimminni suliffissarsiortarput, taamaaliorusuttarnerannullu ilaqtat aningaasatigut ikiorserusullugit kissaataat tunngaviusarpoq. Aammattaaq misissuinerup takutipaa meeqqat ilaqutariinni pissarissaarpallaanngitsuni alliarortut meeraqatik akornanni ataatsimuussutisip avataaniittutut misigisimasartut ilaatigut ajortisaarneqartaramik aamma sunngiffimmi sammisassanik peqataasanninnerat pequtaqaataalluni (Nielsen og Wulf 2007a). Meeqqat taakku Meeqqat pillugit Isumaqatigiisutitip artikel 27-ianut naapertuutinningsunik atugaqarlutik inuupput. Tamatuma kingunerivaa meeqqat inersimasuaqqatut alliarortuusut meeraanatik, taamaalillutillu meeraqatitik assigalugit ineriartorsinnaanermik periarfissinneqaratik (Nielsen og Wulf 2007b).

Nalunaarusiap ”Meeraq kinaluunniit piitsuutitaalluni peroriartussanngilaq” tikkuussiffigaa meeqqat akornanni piitsuussuseq aamma inoqatigiit akornanni naligiinngissuseq inuttut ajornartorsiutinut arlalissuarnut meeqqallu inuunerissusaannut tunngasunut attuumassuteqartuusut, soorlu ilaqutariinni imigassamik atonerluineq, angerlarsimaffimmi nakuusertarneq, inuusuttut akornanni imminut toqorusussuseqarnermik pissusilersortarneq, peqqissutsikkut imminut naliliivigineq aamma aarlerinartunik pissusilersornernut soorlu imigassartorneq aamma tupatorneq. Meeqqat akornanni piitsuuneq taamaalilluni meeqqat inuusuttullu inooqatigiit akornanni arlalissuarnik ajornartorsiuteqalernissaannut kinguneqalersitsisarpoq, tassalu ineriartornerannut imminullu paasisimanerannut annertuumik kinguneqarsinnaalluni.

2013).²⁰ Første del af MIPI’s rapportserie ”Børn med afsavn – interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi” peger på, at flere børn, der lever i fattigdom, oplever at mangle basale ting som nærende mad, passende tøj og en rimelig bolig. Mange af børnene vælger at få et fritidsjob og motivationen grundet i et ønske om at hjælpe familien økonomisk. Desuden viser undersøgelsen, at børn, der lever i familier med knap økonomi, oplever at være uden for det sociale fællesskab blandt andet på grund af mobning og manglende deltagelse i fritidsaktiviteter (Nielsen og Wulf 2007a). Disse børn lever således under vilkår, som ikke lever op til Børnekonventionens artikel 27. Konsekvensen er, at børnene vokser op som små voksne i stedet for børn og dermed ikke får lov til at udvikle sig på lige fod med andre børn (Nielsen og Wulf 2007b).

”Ingen børn skal vokse op i fattigdom” peger på, hvordan børnefattigdom og social ulighed hænger sammen med en lang række sociale problemstillinger og børns trivsel, såsom alkoholmisbrug i familien, vold i hjemmet, selvmordsadfærd blandt unge, selvvurderet helbred samt risikoadfærd som indtagelse af alkohol og rygning. Børnefattigdom er således en indgang til en lang række sociale problemstillinger for børn og unge og kan have alvorlige konsekvenser for deres udvikling og selvforståelse.

21 MIPI-p tulleriiaarlugit nalunaarussiaani ”Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuunerat – inoqatigiit meeraqtallit isertitaat kisitsisinnngorlugit paasisutissat atorlugit misissueqqissaarneq” meeqqat 2004-mi piitsuussusaat qanoq innersoq takutippaat (Schnohr m.fl. 2007).

20 Den anden del af MIPI’s rapportserie, ”Børnefattigdom i Grønland – en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn”, viser et øjebliksbillede af børnefattighedsniveauet i 2004 (Schnohr m.fl. 2007).

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu innarluutillit pillugit annikitsuinnarmik ilisimasaqartoqarpoq. Meeqqat inuusuttullu innarluutillit atugarisaat pillugit imaluunniit kisitsisit paasisutissiisut pillugit nutaanerusunik misissuisoqarsimangilaq. Deloitte nalunaarusiaani ”Analyse og evaluering af døgninstitutionssområdet” ersepoq ullukut unnuakkullu paaqqinniffeqartoq 7-inik aamma ataatsimut meeqqanut inersimasunullu innarluutilinnut paaqqinniffeqartoq 4-nik (satellitinstitutioner) 2010-mi. Paaqqinniffiit nalunaarutaat malillugit meeqqat inersimasullu inissitat amerlanerpaartaat annertuumik ineriartornermikkut innarluuteqartuusut (Deloitte 2011).²²

Meeqqat innarluutillit meeqqatulli allatut assigiinnik pisinnaatitaaffeqarnissaat qulakkeerneqartussaavoq. Meeqqat pillugit isumaqatigiisummi **artikel 23-mi allaqqavoq meeqqat innarluutillit immikkut ittumik illersorneqarnissaminnik pisinnaatitaaffeqartut. Tamatuma saniatigut Meeqqat pillugit Isumaqatigiisuttip artikeliisa allat meeqqat inuusuttullu innarluutillit arlalitsigut allatigut pisinnaatitaaffeqartippaat, soorlu ilinniartitaanikkut, sunngiffimmi sammisassaqarnikkut, peqqissutsikkut il.il.** Nalunaarusiap ”Nunarsuarmioqatigiit isumaqatigiisutaasa meqqaat pisinnaatitaaffinut sunniutaasa misissuataarneqarneri” taakkartorpa Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluutillit pisinnaatitaaffii ilaatigut inatsiseqartitsinikkut arajutsineqartartut. Tassani soorlu pineqarpoq meeqqat inuusuttullu annertuumik innarluutillit inissinneqarneranut atatillugu ilanngutitineqartarnerat amigartoo aamma ilaqtannut attaveqarnissaannut periarfissat annikippallaartut (Hansen 2014).

Meeqqat inuusuttullu innarluutillit atuarnernannut tunngatillugu nalunaarusiami ”Naalakkarsuisut ilinniartitaanermut pilersaarutaat II”-mi taakkartorneqarpoq 2012-imi atuartoqartoq 502-nik annertusisamik immikkut atuartinneqartartunik, immikkut ittumik klassini (62 %), holdikkartuni (22,6 %), kisimik atuartinneqartartuni (11,9 %) imaluunniit immikkut ikiortilerlugit (1,9 %) (Namminersorlutik Oqartussat Selvstyre 2014e).

Der er meget begrænset viden om vilkårene for børn og unge med handicap i Grønland. Der foreligger ingen nyere undersøgelser af vilkår eller nøgletal for børn og unge med handicap. Af Deloitte's rapport ”Analyse og evaluering af døgninstitutionssområdet” fremgår det, at der var 7 døgninstitutioner samt 4 satellitinstitutioner for børn og voksne med vidtgående handicap i 2010. Ifølge institutionerne er hovedparten af de anbragte børn og voksne med vidtgående handicap udviklingshæmmede (Deloitte 2011).²¹

Børn med handicap skal sikres samme rettigheder som andre børn. Børnekonventionens **artikel 23 giver børn med handicap ret til ekstra beskyttelse. Derudover giver Børnekonventionens øvrige artikler børn og unge med handicap en række rettigheder på væsentlige områder, såsom uddannelse, fritid, familieliv, sundhed m.m.** Rapporten ”Gennemgang af internationale konventioners betydning for barnets rettigheder” peger på, at rettighederne for børn og unge med vidtgående handicap i nogle henseender overses i forbindelse med lovgivning i Grønland. Dette gælder for eksempel manglende inddragelse af børn og unge med vidtgående handicap i forbindelse med anbringelser samt begrænsede muligheder for kontakt med familie (Hansen 2014).

Vedrørende børn og unge med handicap og skoleområdet viser rapporten ”Naalakkarsuisuts uddannelsesplan II”, at der i 2012 var 502 elever, som modtog vidtgående specialundervisning enten i specialklasse (62 %), på hold (22,6 %), eneundervisning (11,9 %) eller personlig assistance (1,9 %) (Grønlands Selvstyre 2014e).

22 Nalunaarusiami erseqqissarneqarpoq qanoq Kalaallit Nunaanni meeqqat inissitat amerlatiginersut, meeqqalli inissinneqarsimaneranut pissutsit immikkoortiterneqarsimangillat, taamaammat meeqqat annertuumik innarluutillit qanoq amerlatigisut allaqqanngilaq.

21 Rapporten opgiver desuden et samlet antal af anbragte børn i Grønland og differentierer således ikke mellem årsager til anbringelserne, hvorfor det ikke er angivet, hvor stor en andel børn med vidtgående handicap udgør.

Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland (2006)

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) tassaavoq nunat assigiinngitsut akornanni meeqqat atuartut peqqissusaanik, peqqissutsikkullu ileqqinut tunngasunut immersugassat atorlugit apersuineq. Kalaallit Nunaat misissuinermit tassunga ukiuni 1994, 1998, 2002, 2006 kingullermillu 2010 peqataavoq. Nalunaarusiap uuma 2006 tunngavigaa. Atuarfiit tamarmik 5.-10. klassiutillit misissuinermit peqataaansamut periarfissaqarput, atuarfiillu peqataasut nuna tamakkerlugu siammarsimapput. Atuarfinni ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu ataatsimut isigalugu piffissap ingerlanerani ineriartornermik malinnaanissamik periarfissiivoq. Misissuinerup ”HBSC-undersøgelsen 2006” atuartut 2.462-it akissutaat tunngavigaat, tassanilu sammisat assigiinngitsut qaammarsaaffigineqartut tassaallutik peqqissutsikkut imminut naliliivigineq, timimik atuineq, nerisassat, kigutitigut peqqissuseq, imigassaq, hash, naamaartarneq, nakuuserneq, ajortisaarineq il.il.

Folkesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) tassaavoq nunat assigiinngitsut akornanni meeqqat atuartut peqqissusaanik, peqqissutsikkullu ileqqinut tunngasunut immersugassat atorlugit apersuineq. Kalaallit Nunaat misissuinermit tassunga ukiuni 1994, 1998, 2002, 2006 kingullermillu 2010 peqataavoq. Nalunaarusiap uuma 2010 tunngavigaa Atuarfiit tamarmik 5.-10. klassiullit misissuinermit peqataaansamut periarfissaqarput, atuarfiillu peqataasut nuna tamakkerlugu siammarsimapput. Atuarfinni ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu ataatsimut isigalugu piffissap ingerlanerani ineriartornermik malinnaanissamik periarfissiivoq. ”HBSC-undersøgelsen 2010” atuartut 2.182-it akissutaat tunngavigaat, tassanilu sammisat assigiinngitsut qaammarsaaffigineqartut tassaallutik peqqissutsikkut imminut naliliivigineq, timimik atuineq, nerisassat, kigutitigut peqqissuseq, imigassaq, hash, naamaartarneq, nakuuserneq, ajortisaarineq il.il. Nalunaarusiami 2010-mi immikkut sammineqarpoq atuartut akornanni inuit peqqissusiat, nalunaarusiami ”Inuuneritta – lad os få et godt liv”-mi kalaallit peqqissusiannik suliaqarfiusumik pingaartillugit ukkatat aallavigalugit. Taama nalunaarusiap ”HBSC-undersøgelsen 2010” Inuunerittap ingerlarngata qeqqata missaanut naliliinerut atornerqarsinnaavoq. Misissuineq kingulliunerusoq nammassineqarpoq upernaq 2014-imi, maannalu misissoqqissaarneqarpoq 2015-imilu saqummissalluni.

Sundhed på toppen – Resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) er en international spørgeskemaundersøgelse om skolebørns sundhed og sundhedsvaner. Grønland har deltaget i årene 1994, 1998, 2002, 2006 og senest i 2010. Denne rapport bygger på undersøgelsen fra 2006. Alle skoler med elever fra 5. til 10. klasse har mulighed for at deltage i undersøgelsen og de deltagende skoler er fordelt over hele landet. Det gør det muligt at følge udviklingen over tid på de enkelte skoler og på landsplan. ”HBSC-undersøgelsen 2006” er baseret på 2.462 elevers besvarelser og belyser en bred vifte af temaer som selvvurderet helbred, fysisk aktivitet, kostvaner, tandsundhed, alkohol, hash, snifning, vold mobning mm.

Folkesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010

Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) er en international spørgeskemaundersøgelse om skolebørns sundhed og sundhedsvaner. Grønland har deltaget i årene 1994, 1998, 2002, 2006 og senest i 2010. Denne rapport bygger på undersøgelsen fra 2010. Alle skoler med elever fra 5. til 10. klasse fik mulighed for at deltage i undersøgelsen og de deltagende skoler er fordelt over hele landet. Det gør det muligt at følge udviklingen over tid på de enkelte skoler og på landsplan. ”HBSC-undersøgelsen 2010” er baseret på 2.182 elevers besvarelser og belyser en bred vifte af temaer som selvvurderet helbred, fysisk aktivitet, kostvaner, tandsundhed, alkohol, hash, snifning, vold mobning mm. Temaet for rapporten i 2010 var folkesundhed hos skolebørn anskuet ud fra fokusområderne i ”Inuuneritta – lad os få et godt liv”, det grønlandske folkesundhedsprogram. På denne måde fungerer ”HBSC-undersøgelsen 2010” som et bidrag til at vurdere halvvejsstatus på Inuuneritta. Den seneste undersøgelse blev gennemført foråret 2014 og er ved at blive analyseret nu og udgives i 2015.

Unges trivsel i Grønland 2004

Nalunaarusiami sammineqarpoq Kalaallit Nunaanni ukiut hundredikkuutaat 21-ata aallartinnerani meeqqat atuartut 15-17-inik ukiullit inuunerissusaat. Nalunaarusiaq spørgeskemat atorlugit misissuineruvoq, apersorneqarlutik Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarianni atuartu angajulliit. Paasissutissat katersorneqarput februar 2004-mit februar 2005-imut atuarianni qulini illoqarfinit tassaasunit Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq aamma Qaqortoq. Atuartut peqataasut 508-sit 15-17-inik ukioqarput. Atuartut ulloq taanna atuartut tamarmik peqataapput, tassalu 92 %-iisa apeqqutit tamaasa akisimavaat. Nalunaarusiap sammivai inuunerissuseq, peqqissutsikkut pissusilersuutit aamma peqqissuseq ataatsimut isigalugit, aammali tar-nikkut peqqissuseq, imminut toqorusunnernik pissusilersortar-neq, kiisalu kinguaassiuutitigut innarlerneqarneq.

Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarianni atuartut angajulliit akornanni 2011-mi misissuisitsineq

Nalunaarusiaq "*Inuusuttuuneq nalorninartulik 2011*" 2010 upernaakkut naammassineqarpoq suliarineqarlunilu uannga Center for Sundhedsforskning i Grønland, Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet ataaniittumit siusinnerusuklut misissuiner-mut "*Unges Trivsel i Grønland 2004*" nangitsiinerulluni. Nalunaarusiaq spørgeskemat atorlugit Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarianni atuartut annerit akornanni misissuineruvoq. Misissuiner-mut peqataapput inuusuttut 15-inik ukiullit 481-it, aamma Kalaallit Nunaanni illoqarfinit arfineq marlunni 9. aamma 10. klassit. Misissuiner-mut peqataasut procentinngorlugit 81 %-iupput, tassalu klassini pineqartuni meeqqat atuarianni atuartut affaasa missaraat. Nalunaarusiami ukkatarineqarpoq inuusuttut peroriartorneranni atugassarititaasut inuunerissusaannut ajortup tungaanut sunniuteqarsinnaasut. Nalunaarusiattaq meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasat "*Health Behaviour in School-aged Children undersøgelserne*" (HBSC)-meersut ilapittorpaat, tassami inuusuttut peroriartornerminni atugaqarnerat inuuner-minnilu atuagassarititaasa ilaat pillugit paasissutissartaqarmat.

Unges trivsel i Grønland 2004

Undersøgelsen handler om 15-17 årige skoleelevers trivsel i Grønland i begyndelsen af det 21. århundrede. Rapporten er en spørgeskemaundersøgelse blandt de ældste folkeskoleelever i Grønland. Data blev indsamlet fra februar 2004 til februar 2005 på ti skoler i henholdsvis Upernavik, Ilulissat, Maniitsoq, Tasiilaq, Nuuk, Narsaq og Qaqortoq. Der deltog 508 elever i alderen 15-17 år. Alle elever, der var i skole den pågældende dag, deltog og 92 % besvarede alle spørgsmålene. Rapporten handler om trivsel, sundhedsadfærd og helbred generelt, men har desuden fokus på psykisk helbred, selvmordsadfærd og seksuelle overgreb.

Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever

Undersøgelsen "*Unges Trivsel i Grønland 2011*" blev gennemført i foråret 2011 af Center for Sundhedsforskning i Grønland ved Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og følger op på den tidligere undersøgelse "*Unges Trivsel i Grønland 2004*". Rapporten er en spørgeskemaundersøgelse blandt de ældste folkeskoleelever i Grønland. Undersøgelsen omfatter 481 unge på 15 år og derover fra 9. og 10. klassetrin i syv byer i Grønland. Deltagelsesprocenten i undersøgelsen var 81 %, hvilket svarer til knap halvdelen af alle folkeskoleelever på disse klassetrin. Rapporten har fokus på de områder af unges opvækst, der gør dem særligt sårbare. Rapportens fokusområder er dermed primært aspekter af de unges opvækstvilkår, som kan have en særlig negativ påvirkning på deres trivsel. Rapporten supplerer den viden, der foreligger om børn og unge fra Health Behaviour in School-aged Children undersøgelserne (HBSC) i Grønland med ny viden om de mere belastende og svære opvækstvilkår og aspekter af de unges livsbetingelser.

Kalaallit Nunaanni Meeqqat – Meeqqat 0-imiit 14-it ilanngullugit ukiullit ilaqutariillu atugarissaarnerannik misissuineq

Naalakkersuisut 2007-imi meeqqat 0-14-inik ukiullit ilaqutaasalu inuunerissusaannik misissuititsisovoq. Kissaatigineqarsimavoq ataatsimut isigalugu meeqqat ilaqutaasalu inuunerissusaannik paasisaqarnissaq, aamma sumiginnaasarneq pillugu paasissutis-sanik pigisaqalernissaq. Misissuineq 2007-2008-mi ingerlanneqarpoq, amerlasuunik apersuinikkut misissuineramik tunngaveqarluni, apersuinerillu kalaallinit apersuisunit oqarasuaatikkut ingerlanneqarput (apersuineritut skema ilusilersugaq malillugu). Meeqqat anaanaat apersorneqarput, meeqqammi amerlanersaat apersuineritut peqataanissaminut mikivallaaramik. Meeqqat pineqartut (anaanaallu) Kalaallit Nunaannit meeqqat 0-14-inik ukiullit tamarmik makitsiffigineqarneratigut nassarineqarput. Meeqqat Kalaallit Nunaanni najugallit 1.288-it makinneqarput. Meeqqat 1.160-it misissuinermit peqataapput, akissutit procentralugu 90 %. Apersorneqartut 84 %-ii illoqarfinni najugaqarput, 16 %-illu nunaqarfinni. Inernerit Kalaallit Nunaannut tamarmut atuuttutut isigisariaqarput.

Børn i Grønland – en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel

Det Grønlandske Landsstyre bestilte i 2007 en undersøgelse af 0-14-årige børns og deres familiers trivsel. Ønsket var at få et overblik med informationer om børns og familiers generelle trivsel, samt informationer om forekomst af omsorgssvigt. Undersøgelsen er gennemført i 2007-2008 og er baseret på en kvantitativ interviewundersøgelse, hvor interviewene er gennemført af grønlandske interviewere via telefon (efter et struktureret interview-skema). Interviewene blev gennemført med børnenes mødre, da størstedelen af børnene var for små til at deltage i et interview. De pågældende børn (og mødre) blev fundet ud fra et tilfældigt udtræk af 0-14-årige børn fra hele Grønland. Der blev trukket 1.288 børn med bopæl i Grønland. 1.160 børn indgik i undersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 90 %. 84 % af de interviewede bor i byer, mens 16 % bor i bygder. Resultaterne må betragtes som dækkende for forholdene i hele Grønland.

QQAATSIT ISSUAQQISSAAKKANUT ALLATTORSIMAFFIK

- I Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- II Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- III Olesen T., Holm J. (2013). "Inuk inuuvoq – Qanorluunniit mikitigigaluaruni". MIO, Nuuk.
- IV Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- V Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VI Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VII Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VIII Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- IX Nielsen S. L. og Wulff S. (2007). "Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuunerat – inoqutigiiit meerartallit isertitaat kisitsisinngorlugit paasissutissat atorlugit misissueqqissaarneq". Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat – imm. 2. MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.

NOTER TIL CITATER

- I Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- II Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- III Olesen T., Holm J. (2013). "Et menneske er et menneske lige meget hvor lille det er". MIO, Nuuk.
- IV Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- V Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VI Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VII Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- VIII Pedersen C., Bjerregaard P. (2011). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- IX Nielsen S. L. og Wulff S. (2007). "Børn med afsavn – Interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi". Børns Levestandard i Grønland del 1. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.

- Bjerregaard P., Aidt E., (2010). "Atugassarititat, inooriaaseq peqqinnerlu. 2005-2009-mut Kalaallit Nunaanni Innuttaasunik misissuitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, Namminersorlutik Oqartussat, København
- Bengtsson T., Jakobsen T. (2009). "Institutionsanbringelse af unge i norden – en komparativ undersøgelse lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christensen E. (2013). "Kalaallit Inuiaqatigiivini Inuusuttuaraaneq – Inuusuttuaqqat Inoqatigiinni Ajornartorsiutit Periarfissallu Pillugit Ilisimasaat Isumertariaasaallu". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christensen E., Kristensen L., Baviskar S. (2008). "Kalaallit Nunaanni Meeqqat – Meeqqat 0-Imiit 14-It Ilanngullugit Ukiullit Ilaqtariillu Atugarissaarneranik Misissuineq". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christoffersen M., Olsen P., Vammen K., Nielsen S., Lausten M., Brauner J. (2011). "Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer". København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd
- Curtis T., Larsen H. B., Helweg-Larsen K., Pedersen C. P., Olesen I., Sørensen K. et al. (2006). "Unge Trivsel i Grønland 2004". INUSSUK – Arktisk forskningsjournal 1, Nuuk.
- Dahl-Petersen I., Pedersen C., Bjerregaard P. (2006). "Inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu allakkiaq". MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaarfik, Nuuk.
- Deloitte (2010). "Undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår". Deloitte Business Consulting A/S, København.
- Deloitte (2011). "Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet". Deloitte Business Consulting A/S, København.
- Namminersorlutik Oqartussat (2012). "Kortlægning af førskoleområdet". Namminersorlutik Oqartussat aamma Epinion, Nuuk.
- Namminersorlutik Oqartussat (2014a). "Naalakkersuisut Ilinniartitsinermut Periusissiaat 2014. Tamaanut naligiimmik ilinniagaqarnissamut periarfissat". Namminersorlutik Oqartussat, Nuuk.
- Namminersorlutik Oqartussat (2014b). "Børn i førskolealderen 2009-2014". Namminersorlutik Oqartussat aamma Epinion, Nuuk.
- Namminersorlutik Oqartussat (2014c). "Institutioner til børn i førskolealderen". Namminersorlutik Oqartussat aamma Epinion, Nuuk.
- Namminersorlutik Oqartussat (2014d). "Ventelister på førskoleområdet 2009-2014". Namminersorlutik Oqartussat aamma Epinion, Nuuk.
- Namminersorlutik Oqartussat (2014e). "Naalakkersuisut Ilinniartitsinermut Pilersaarutaat II". Namminersorlutik Oqartussat, Nuuk.
- Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2009). "2009-mi pinerluuteqarsimasut pillugit kisitsisitigut paasisuttissat". Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Nuuk.
- Hansen T. (2014). "Nunarsuarmioqatigiit isumaqatigiissutaasa meqqaat pisinnaatitaaffinut sunniutaasa misissuataarneqarneri". Inuit Pisinnaatitaaffinut Kalaallit Nunaata Siunnersuisoqatigiivi, Nuuk.
- Bjerregaard P., Aidt E., (2010). "Levevilkår, livsstil og helbred. Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2005-2009". Statens Institut for Folkesundhed, Grønlands Selvstyre, København
- Bengtsson T., Jakobsen T. (2009). "Institutionsanbringelse af unge i norden – en komparativ undersøgelse lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christensen E. (2013). "Ung i det grønlandske samfund. Unge viden om og holdning til sociale problemer og muligheder". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christensen E., Kristensen L., Baviskar S. (2008). "Børn i Grønland – en kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel". SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, København.
- Christoffersen M., Olsen P., Vammen K., Nielsen S., Lausten M., Brauner J. (2011). "Tidlig identifikation af kriminalitetstruede børn og unge. Risiko- og beskyttelsesfaktorer". København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd
- Curtis T., Larsen H. B., Helweg-Larsen K., Pedersen C. P., Olesen I., Sørensen K. et al. (2006). "Unge Trivsel i Grønland 2004". INUSSUK – Arktisk forskningsjournal 1, Nuuk.
- Dahl-Petersen I., Pedersen C., Bjerregaard P. (2006). "Notat om unge med god trivsel". MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Deloitte (2010). "Undersøgelse af plejefamiliers rammer og vilkår". Deloitte Business Consulting A/S, København.
- Deloitte (2011). "Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet". Deloitte Business Consulting A/S, København.
- Grønlands Selvstyre (2012). "Kortlægning af førskoleområdet". Grønlands Selvstyre og Epinion, Nuuk.
- Grønlands Selvstyre (2014a). "Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi 2014. Lige uddannelsesmuligheder for alle". Grønlands Selvstyre, Nuuk.
- Grønlands Selvstyre (2014b). "Børn i førskolealderen 2009-2014". Grønlands Selvstyre og Epinion, Nuuk.
- Grønlands Selvstyre (2014c). "Institutioner til børn i førskolealderen". Grønlands Selvstyre og Epinion, Nuuk.
- Grønlands Selvstyre (2014d). "Ventelister på førskoleområdet 2009-2014". Grønlands Selvstyre og Epinion, Nuuk.
- Grønlands Selvstyre (2014e). "Naalakkersuisuts uddannelsesplan II". Grønlands Selvstyre, Nuuk.
- Grønlands statistik (2009). "Kriminalstatistik 2009". Grønlands Statistik, Nuuk.
- Hansen T. (2014). "Gennemgang af internationale konventioners betydning for barnets rettigheder". Grønlands Råd for Menneskerettigheder, Nuuk.

- Inerisaavik (2013). "2011-mi 2012-imilu atuartut ilisarnaataat aamma sinnerutut ilisarnaataat nuna tamakkerlugu kommunillu tammanit". Inerisaavik, Nuuk.
- Inerisaavik (2014). "Kalaallit Nunaanni atuarfik 2013-2014". Inerisaavik, Nuuk.
- Karsberg S., Lasgaard M., Alklit A. (2012). Victimization and PTSD in a Greenlandic youth sample. In *International Journal of Circumpolar Health*, vol. 71.
- Lauritzen A. (2011). "Anstalten – frihedsberøvelse i Grønland". Ilisimatusarfik, Nuuk.
- Niclasen B., Bjerregaard P. (2011). "Folkesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Niclasen B., Løngaard K., Laursen L., Schnohr C. (2007). "Sundhed på toppen – resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006". INUSSUK – Arktisk forskningsjournal 1, Nuuk.
- Nielsen S. L. og Wulff S. (2007a). "Meeqqat pissakillioortut – Ilaqutariinni aningaasaliortuni meeqqanik angajoqqaanillu apersuilluni misissuineq". Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat, suliap immikkoortua siulleq MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.
- Nielsen S. L. og Wulff S. (2007b). "Meeqqat Pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip isumaqatigiissutaa aamma naammaginatut inuuneqarnissamut meeqqap pisinnaatitaanera". Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat – imm. 3. MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.
- Olesen T., Holm J. (2013). "Inuk inuuvoq – Qanorluunniit mikitigigaluaruni". MIO, Nuuk.
- Olesen T. (2014). "Inatsimmit piviusumut. Meeqqanik inissiinerup nalaani isumaginninnermi sullissinnermi pissutsit". MIO, Nuuk.
- Pedersen C., Dahl-Petersen I., Bjerregaard P. (2007). "Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni imminornissamik eqqarsaatit imminoriarnerillu pillugit allakkiaq". MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.
- Pedersen C., Bjerregaard P. (2012). "Inuusuttuuneq nalorninartulik – Kalaallit Nunaanni inuusuttut akornanni atugarissaarneq pillugu meeqqat atuarfianni atuartut angajullit akornanni 2011-mi misissuisitsineq". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Pedersen C., Gohr C., Olesen I. (2014). "Kuseriarnerup siaruanneratut. Nalilinnissamut paasissutissanik pissarsiniarluni misissuisitsineq – Meeqqanik kinguaassiuutitigut innarliineq pillugu innuttaasut isumaat ilisimasaallu". Meeqqat Inuunerissut MIBB, Nuuk.
- Pedersen L. (2009). "Meeqqat inuusuttullu eqqartuunneqarsimasunik isertitsivimmiitanik angajoqqaallit". MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.
- Pople L., Raws P., Mueller D., Mahony S., Rees G., Bradshaw J., Main G., Keung A. (2014). *The Good Childhood Report 2014*. The Children's Society, London
- Schnohr C., Nielsen S. L., Wulff S. (2007). "Kalaallit Nunaanni meeqqat piitsuunerat – inoqutigiit meerartallit isertitaat kisitsisinngorlugit paasissutissat atorlugit misissuueqqissaarneq". Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat – imm. 2. MIPI – Meeqqat Inuusuttullu Pillugit Ilisimasaqarfik, Nuuk.
- Inerisaavik (2013). "Profiler for elever og restgruppen for hele landet og kommunerne 2010-2012". Inerisaavik, Nuuk.
- Inerisaavik (2014). "Folkeskolen i Grønland 2013-2014". Inerisaavik, Nuuk.
- Karsberg S., Lasgaard M., Alklit A. (2012). "Victimization and PTSD in a Greenlandic youth sample". I *International Journal of Circumpolar Health*, vol. 71.
- Lauritzen A. (2011). "Anstalten – frihedsberøvelse i Grønland". Grønlands Universitet, Nuuk.
- Niclasen B., Bjerregaard P. (2011). "Folkesundhed blandt skolebørn – resultater fra HBSC Greenland undersøgelsen 2010". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Niclasen B., Løngaard K., Laursen L., Schnohr C. (2007). "Sundhed på toppen – resultater fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) undersøgelsen i Grønland i 2006". INUSSUK – Arktisk forskningsjournal 1, Nuuk.
- Nielsen S. L. og Wulff S. (2007a). "Børn med afsavn – Interviewundersøgelse med børn og forældre i familier med knap økonomi". Børns Levestandard i Grønland del 1. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Nielsen S. L. og Wulff S. (2007b). "FN's Børnekonvention og barnets ret til en tilstrækkelig levestandard". Børns Levestandard i Grønland del 3. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Olesen T., Holm J. (2013). "Et menneske er et menneske – lige meget hvor lille det er". MIO, Nuuk.
- Olesen T. (2014). "Fra lov til praksis. En undersøgelse af vikårene for det sociale arbejde med børn". MIO, Nuuk.
- Pedersen C., Dahl-Petersen I., Bjerregaard P. (2007). "Notat om selvmordstanker og selvmordsforsøg i Grønland". MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.
- Pedersen C., Bjerregaard P. (2012). "Det svære ungdomsliv. Unges trivsel i Grønland 2011 – en undersøgelse om de ældste folkeskoleelever". Statens Institut for Folkesundhed, København.
- Pedersen C., Gohr C., Olesen I. (2014). "Som ringe i vandet. Baselineundersøgelse – Befolkningens viden om og holdning til seksuelle overgreb". Bedre Børneliv, Nuuk.
- Pedersen L. (2009). "Børn og unge med domfældte og indsatte forældre". MIPI – Videnscenter for Børn og Unge, Nuuk.
- Pople L., Raws P., Mueller D., Mahony S., Rees G., Bradshaw J., Main G., Keung A. (2014). *The Good Childhood Report 2014*. The Children's Society, London
- Schnohr C., Nielsen S. L., Wulff S. (2007). "Børnefattigdom i Grønland – en statistisk analyse af indkomstdata for husstande med børn". Børns Levestandard i Grønland del 2. MIPI – Videnscenter om Børn og Unge, Nuuk.